

**Diskusní večer České demografické
společnosti
Praha 21.4.2010**

**Demografický vývoj
Podkarpatské Rusi
v letech 1919-1937**

Ing. Vladimír POLÁŠEK

Andrej PAVLOV

odbor statistiky obyvatelstva ČSÚ,
pracoviště Olomouc

Historická demografická ročenka
Podkarpatské Rusi
Historical Demographic Yearbook
of Carpathian Ruthenia

Kód: 4038-09 | Code: 4038-09

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD
CZECH STATISTICAL OFFICE

<http://czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/4038-09>

1.dubna 2010 byla zveřejněna

**Historická demografická ročenka
Podkarpatské Rusi
- rozšířené vydání**

<http://czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4038-10>

Publikace je věnována památce významného demografa a dlouholetého pracovníka statistického úřadu JUDr. Vladimíra Srba, který se ve svých pracích zabýval i demografickými daty za Podkarpatskou Rus.

**OBVATELSTVO, VOLBY
НАСЕЛЕНИЕ, ВЫБОРЫ**

Ročník / Год 2009

Demografie
Демография

Kód publikace / Код публикации: e-4038-09

Olomouc, 30.4. 2009
Оломоуц, апрель 2009 г.

Č.j. / исход. №: 403/2009-61

**Historická demografická ročenka
Podkarpatské Rusi**

***Исторический демографический альманах
Подкарпатской Руси***

Zpracoval / Подготовил: Odbor statistiky obyvatelstva, pracoviště Olomouc
Отдел статистики населения, Оломоуцкий филиал

Ředitel odboru / Директор отдела: инж. Йозеф Шкрабал
Informační servis / Информационный сервис: тел.: 274 052 304, e-mail: infoservis@czso.cz
Kontaktní zaměstnanec / Контактное лицо: инж. Владимир Полашек, e-mail: vladimir.polasek@czso.cz

---

Český statistický úřad
Чешское статистическое управление
2009

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD

Na padesátém 81, 100 82 Praha 10

WWW.CZSO.CZ

Branislav Šprocha – Pavol Tišliar

Populačný vývoj Podkarpatskej Rusi I.
Demografická reprodukcia

Infostat 2009

Branislav Šprocha – Pavol Tišliar

Populačný vývoj Podkarpatskej Rusi II.
Štruktúry obyvateľstva

Infostat 2009

Osnova

Úvod

Stručná historie Podkarpatské Rusi

Zdroje demografických údajů

Demografická data

územní členění

počet obyvatel

sňatky

rozluky, rozvody

narození

zemřelí

přirozený přírůstek

Současnost

počet obyvatel

fotografie

Stručná historie Podkarpatské Rusi

Podkarpatsko za dob Rakouska-Uherska

Výsledky plebiscitu v Severní Americe k otázce státního uspořádání

Československo	67%
Ukrajina	28%
Samostatný stát	2%
Halič	1%
Rusko	>1%
Maďarsko	>1%

10.října 1919 – 15.března 1939

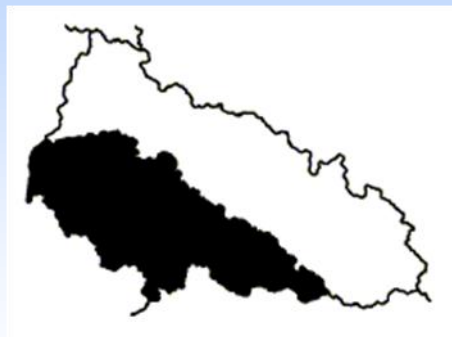

Pohraniční změny po listopadu 1938

Rok 1939

Podkarpatská Rus

Situace z 15. a 18. března 1939

Československo

černě vyznačená území okupovaly
Německo a Maďarsko

Současné usídlení rusínského obyvatelstva

Počet osob rusínské národnosti podle sčítání lidu z roku 2001 a 2002

Slovensko	24 201
Srbsko (Vojvodina)	15 626
Polsko	5 863
Maďarsko	2 079
Ukrajina (Zakarpatská oblast)	10 069

Zdroje demografických údajů

Statistický úřad vydával po vzniku Československé republiky za každý rok tzv. pramenné dílo uvádějící rozsáhlý soubor nejdůležitějších demografických údajů.

Tyto publikace nazvané

Pohyb obyvatelstva v Československé republice,

Pohyb obyvatelstva v republice Československé,

Pohyb obyvatelstva v bývalém Československu

obsahovaly demografické údaje

nejen za celou republiku, ale i za dílčí území,

tedy i za Podkarpatskou Rus.

V některých případech byla uvedena jen souhrnná data za tříleté období (1928-1930 a 1931-1933).

Údaje sčítání zde předmětem zájmu nejsou.

Demografická data

územní členění

Okresy a města, za které jsou v pramenných dílech data

(členění na čtyři župy, od roku 1921 tři, v pramenném díle není)

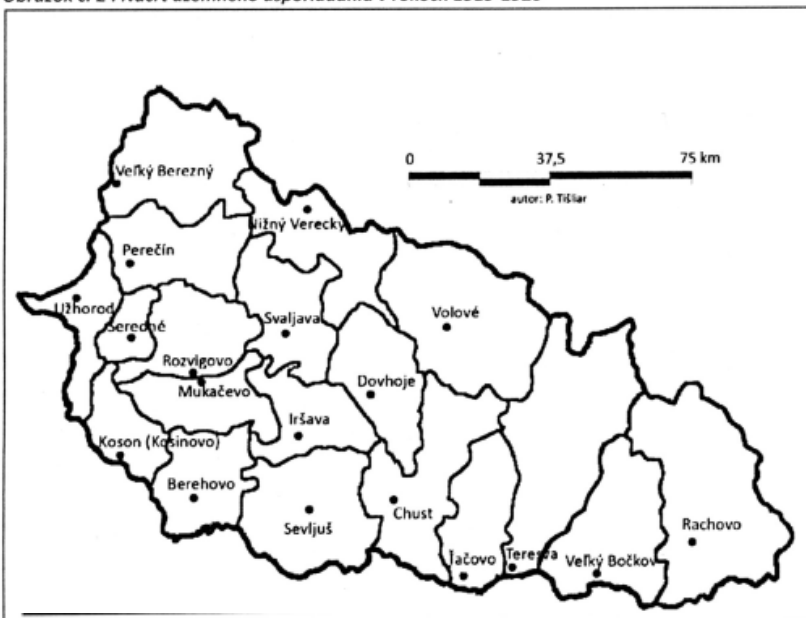
Okresy	1919-1920	odlišný název ¹⁾		1921-1928	zánik začleněním do okresu:		1929-1938	zánik začleněním do okresu:
			1	Berehovo		1	Berehovo	
1	Berehovo, město ²⁾				Berehovo ³⁾			
2	Berehovo, venkov ²⁾				Berehovo ³⁾			
3	Velký Berezný		2	Velký Berezný		2	Velký Berezný	
4	Veliký Bočkov				Rachova			
5	Dovhé	Dovhoje			Iršava a Chust			
6	Chust		3	Chust		3	Chust	
7	Iršava		4	Iršava		4	Iršava	
8	Kosino	Koson			Mukačevo, Užhorod, Berehovo			
9	Mukačevo, město ²⁾		5	Mukačevo, město ²⁾		5	Mukačevo, město ²⁾	
10	Mukačevo, venkov ²⁾		6	Mukačevo, venkov ²⁾		6	Mukačevo, venkov ²⁾	
11	Perečín		7	Perečín		7	Perečín	
12	Rachov	Rachovo	8	Rachov		8	Rachov	
13	Rosvegovo	Rozvigovo			Mukačevo			
14	Seredné				Užhorod			
15	Sevluš	Sevljuš	9	Sevluš		9	Sevluš	
16	Svalava	Svaljava	10	Svalava		10	Svalava	
17	Ťačovo		11	Ťačovo		11	Ťačovo	
18	Teresva		12	Teresva				Tačovo
19	Užhorod, město ²⁾		13	Užhorod, město ²⁾		12	Užhorod, město ²⁾	
20	Užhorod, venkov ²⁾		14	Užhorod, venkov ²⁾		13	Užhorod, venkov ²⁾	
21	Nižní Verecky	Nižný Verecky	15	Nižní Verecky				Svalava
22	Volové		16	Volové		14	Volové	
Počet okresů	19+3			14+2			12+2	
Města	Chust	1919-1937						
	Berehovo	1921-1937						
	Jasiňa	1931-1937						
	Sevluš	1931-1937						

¹⁾ v publikaci Bronislav Šprocha -Pavol Tišliar Populačný vývoj Podkarpatskej Rusi I.

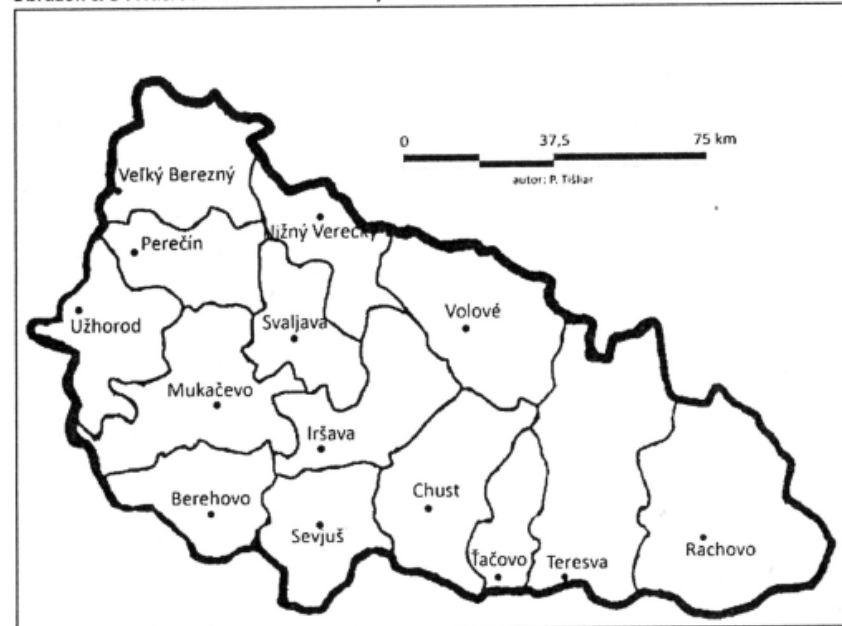
²⁾ data byla rozdělena do územních 2 částí

³⁾ data původně rozdělená do 2 územních částí, byla sledovaná souhrnně

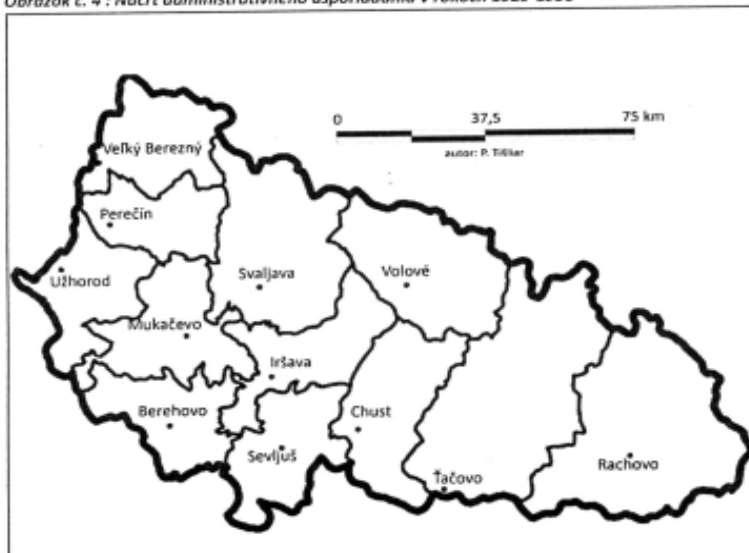
Obrázok č. 2 : Náčrt územného usporiadania v rokoch 1919-1920

Obrázok č. 3 : Náčrt administratívneho usporiadania v rokoch 1921-1928

Obrázok č. 4 : Náčrt administratívneho usporiadania v rokoch 1929-1938

Zdroj:
Bronislav Šprocha - Pavol Tišliar
Populačný vývoj Podkarpatskej Rusi I.

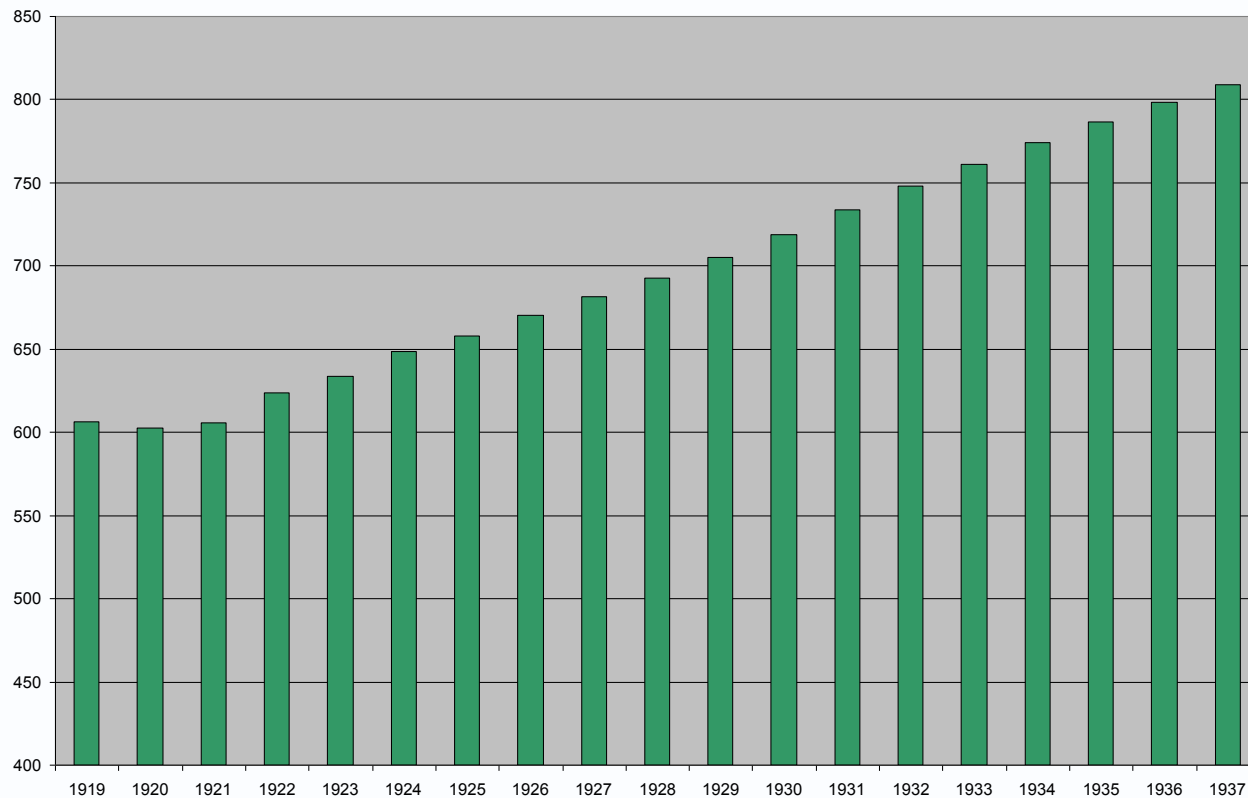
Počet obyvatel

A. Pohyb obyvatelstva

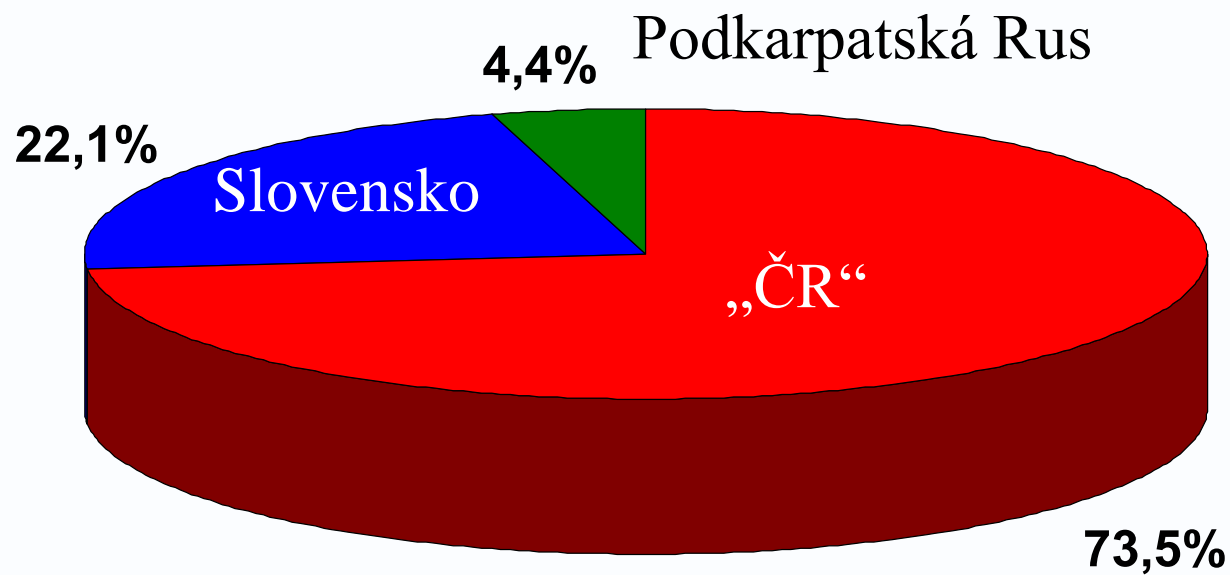
Tab. A.1. Přehled přirozené změny obyvatelstva
(absolutní údaje)

Tab. A.2. Přehled přirozené změny obyvatelstva
(relativní údaje na 1000 obyvatel)

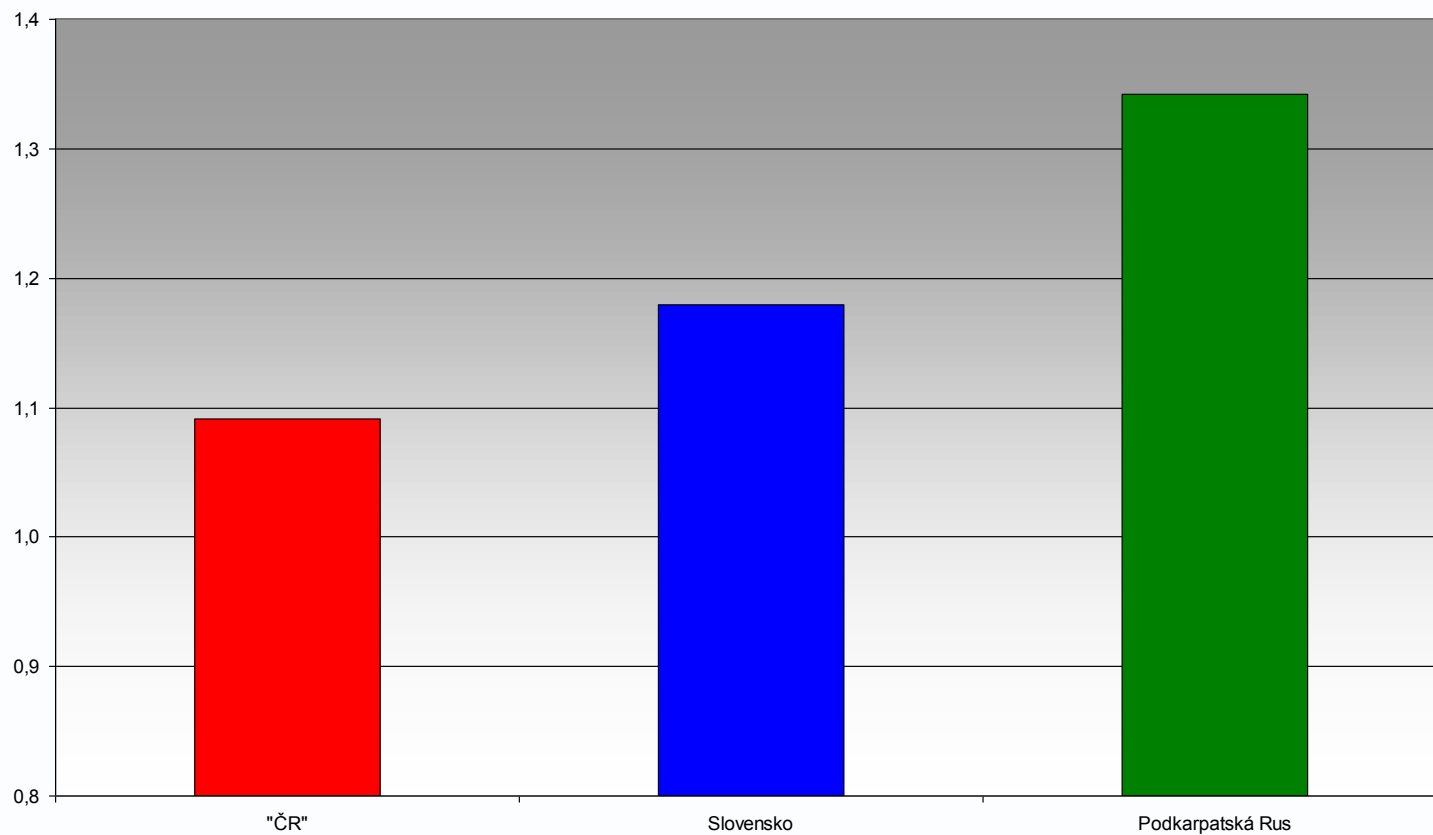
Počet obyvatel Podkarpatské Rusi (v tisících)

Podíl na obyvatelstvu v roce 1920

Index počtu obyvatel 1937/1920

Sňatky

B. Sňatky

Tab. B. 1. Sňatky podle věku snoubenců a území

Tab. B. 2. Sňatky podle rodinného stavu a území

Tab. B. 3. Sňatky podle bydliště ženicha, bydliště nevěsty a příštího společného bydliště manželů

Tab. B. 4. Sňatky podle velikosti obce posledního bydliště nevěsty

Tab. B. 5. Sňatky podle věku snoubenců

Tab. B. 6. Sňatky podle věku a rodinného stavu snoubenců

Tab. B. 7. Sňatky podle pořadí, doby uplynulé od zániku předchozího manželství a počtu dětí ovdovělých ženichů a nevěst

Tab. B. 8. Sňatky podle pořadí, doby od zániku předchozího manželství a počtu dětí rozloučených ženichů a nevěst

Tab. B. 9. Sňatky podle měsíců

Tab. B.10. Sňatky podle mateřské řeči ženicha a nevěsty

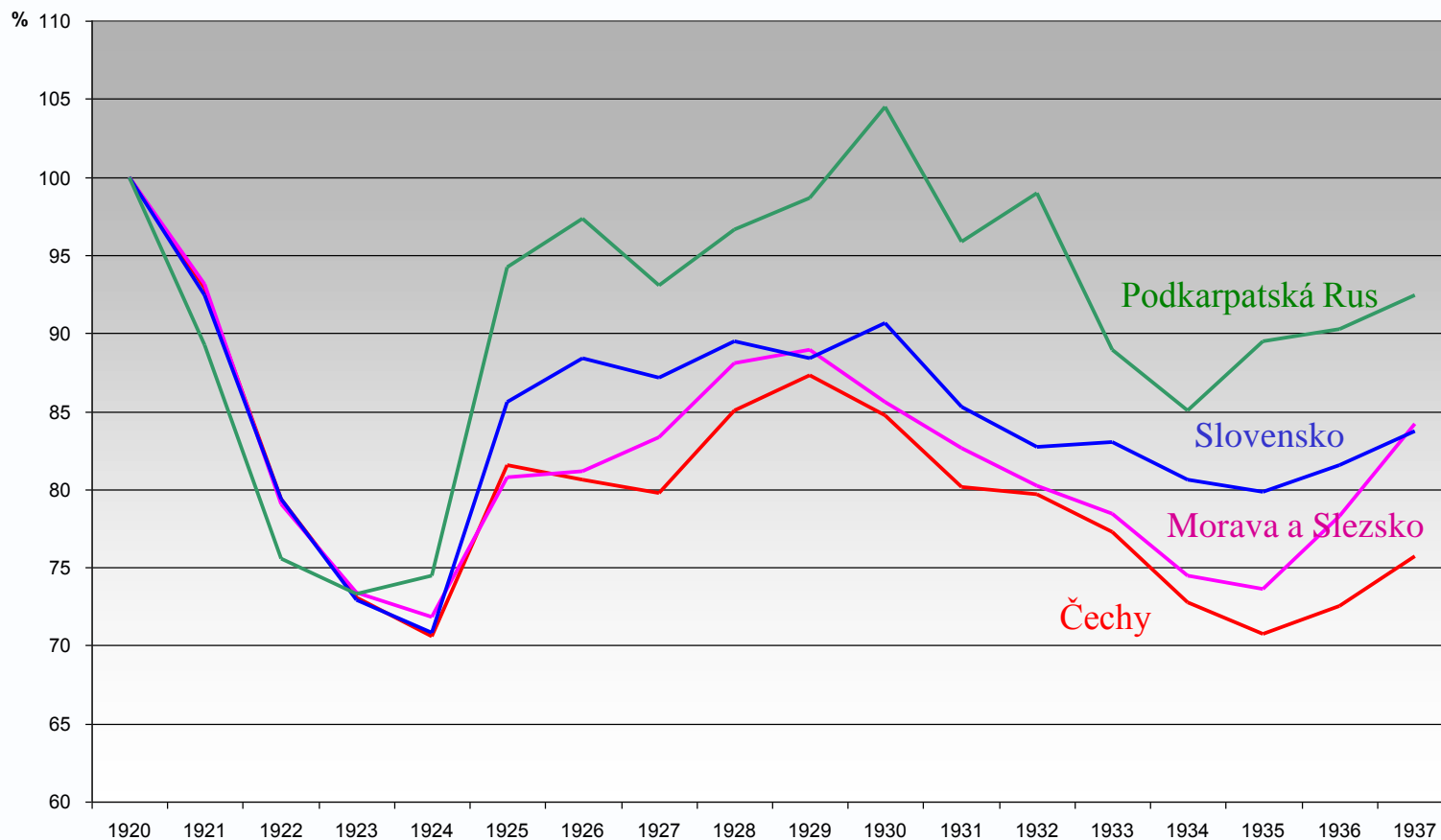
Tab. B.11. Sňatky podle náboženského vyznání snoubenců

Tab. B.12. Sňatky podle povolání ženicha a nevěsty

Tab. B.13. Sňatky podle povolání ženicha a povolání nevěsty

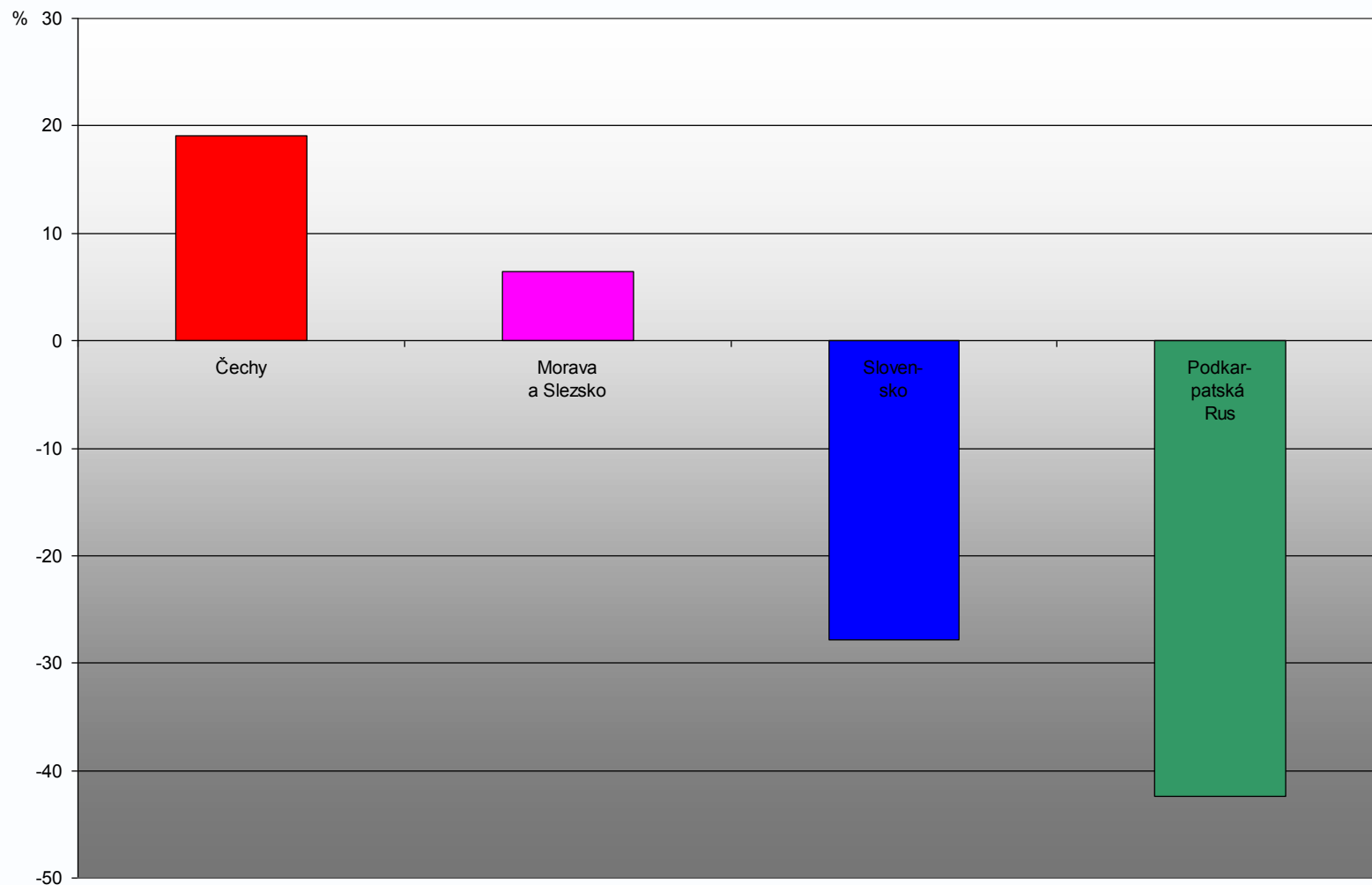
Tab. B.14. Povolání ženicha v kombinaci s měsícem sňatku

Počet sňatků - rok 1920 = 100 %

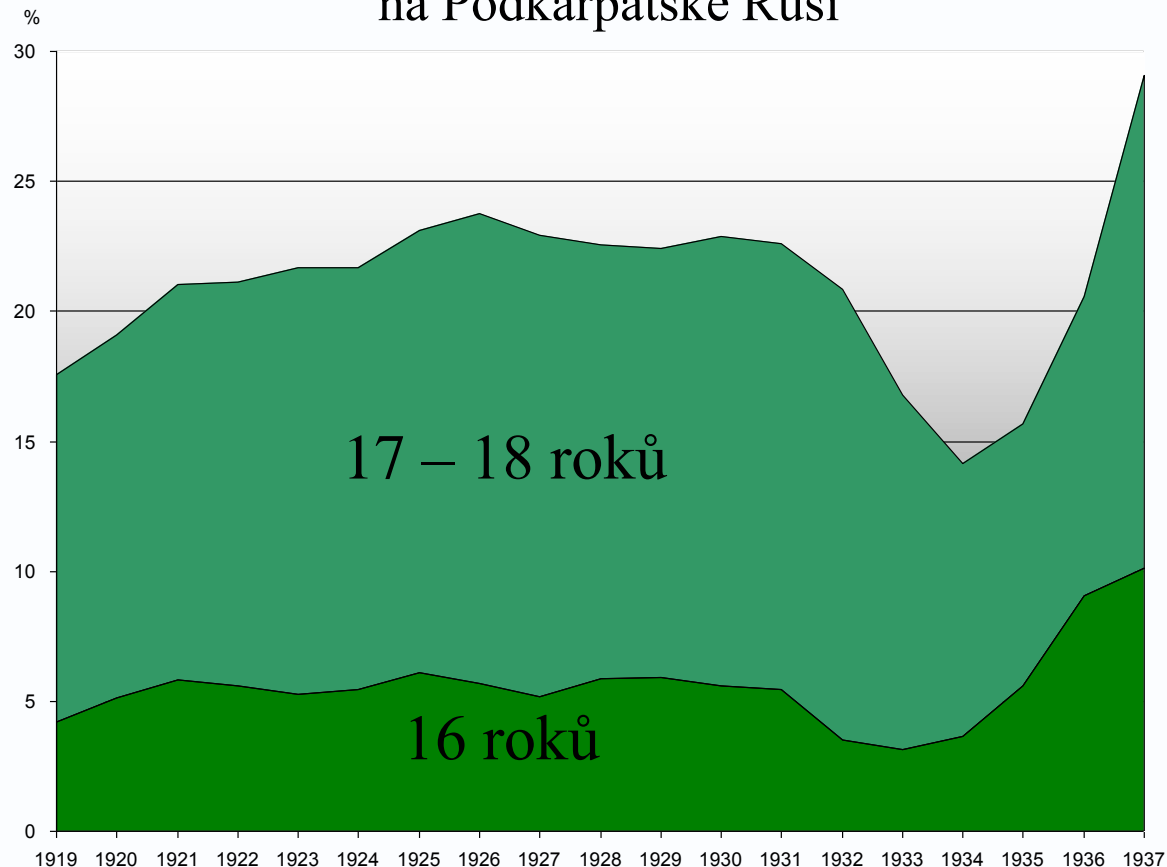
*V přepočtu na 1000 obyvatel nebyl, kromě roku 1919,
mezi zeměmi v hrubé míře sňatečnosti zřetelnější rozdíl.*

Srovnání počtu sňatků roku 1920/1919

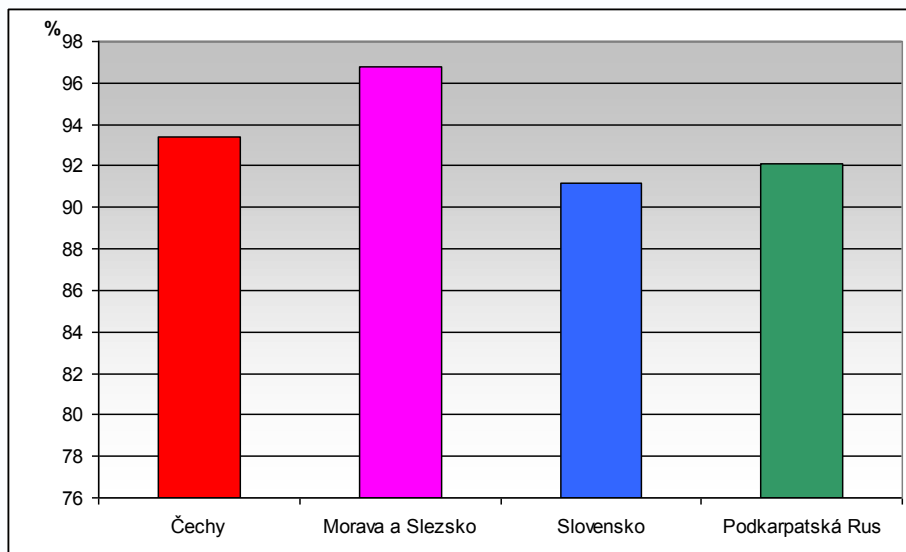
Průměrný věk **ženichů** byl v Čechách a na Moravě a Slezsku po celé období vyšší než na Podkarpatské Rusi a to zpočátku cca o 2 roky, na konci období cca o 1,5 roku. Na Slovensku byl většinou údaj za ženichy velmi blízký hodnotě za Podkarpatskou Rus.
Obdobné je srovnání průměrného věku **nevěst**. V Čechách a na Moravě a Slezsku byl vyšší než na Podkarpatské Rusi (i Slovensku) většinou o 2-3 roky.

Podíl nevěst ve věku do 18 roků z celkového počtu nevěst na Podkarpatské Rusi

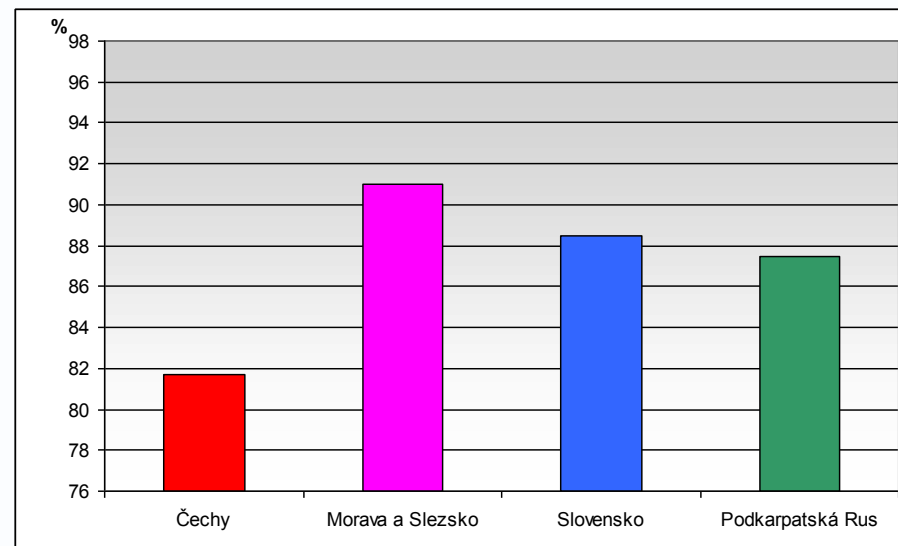

Podíl sňatků snoubenců stejného vyznání

1920

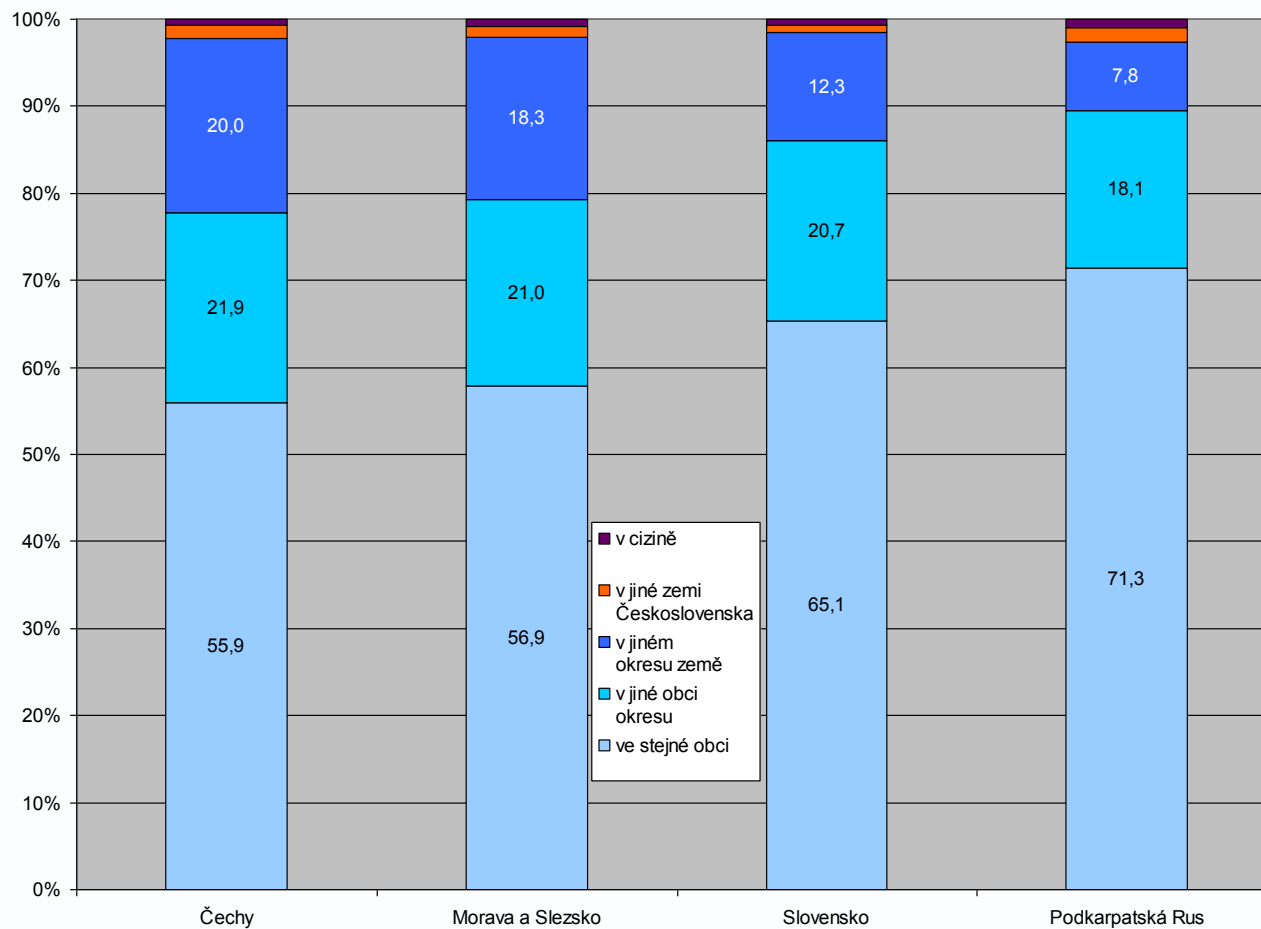

1937

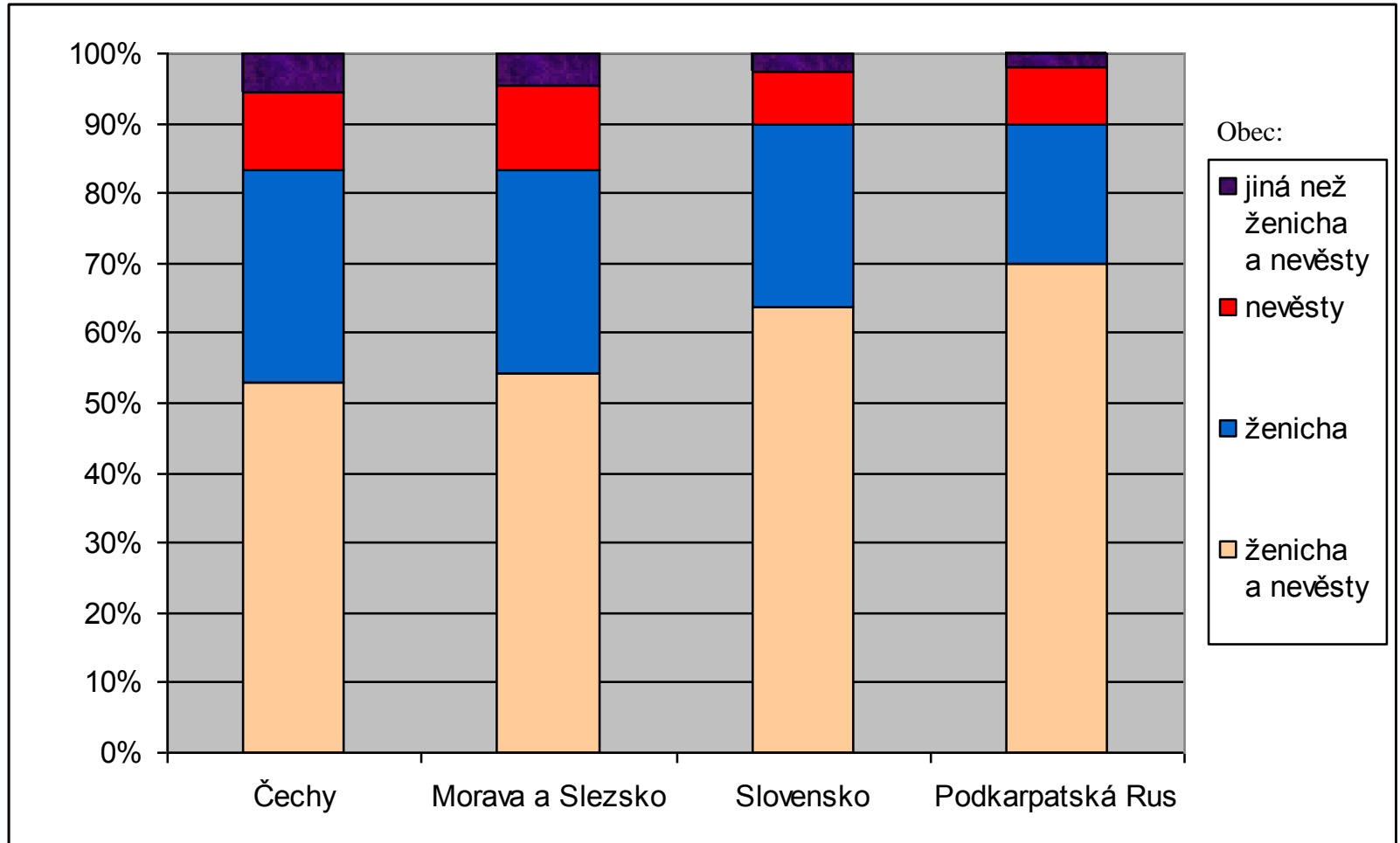

Sňatky podle bydliště ženicha

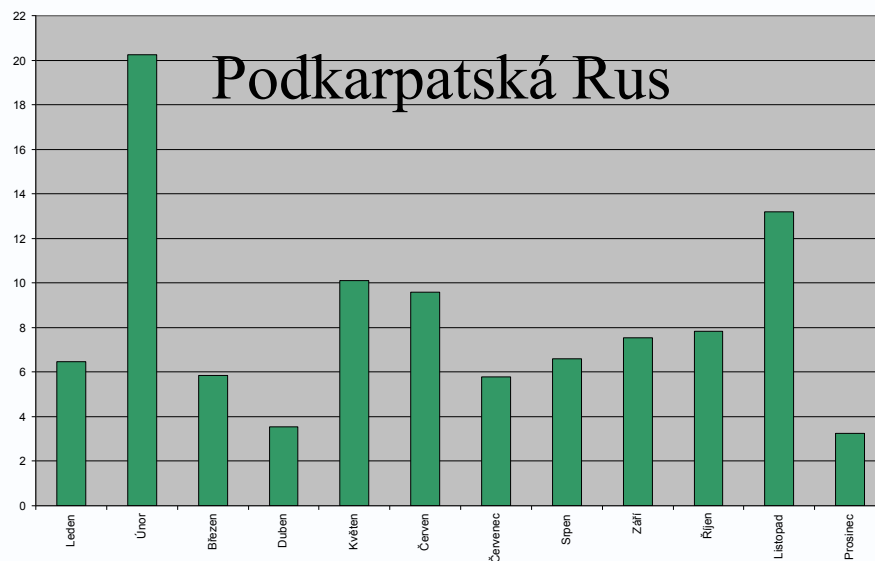
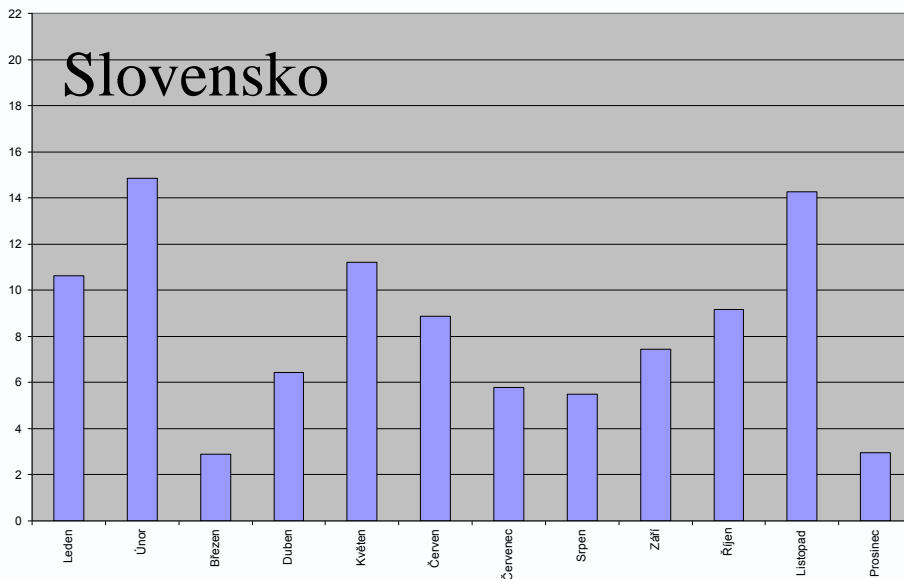
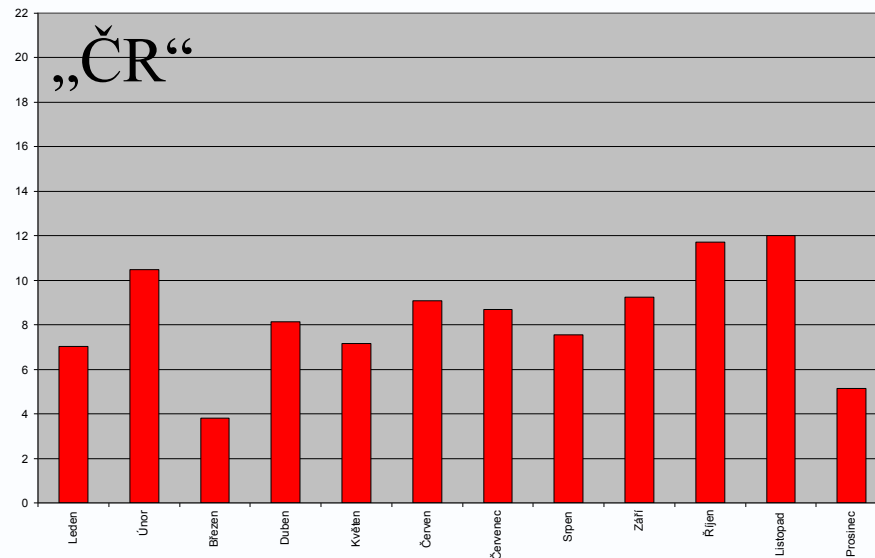
(sňatky byly do příslušných území řazeny podle bydliště nevěsty)

Společné bydliště po sňatku

Podíl jednotlivých měsíců na celkovém počtu sňatků za roky 1919-1937

Rozluky, rozvody

C. Rozvody

Tab. C.1. Manželství **soudně rozvedená, rozloučená a prohlášená za neplatná**

Tab. C.2. Manželství soudně rozvedená, rozloučená a prohlášená za neplatná podle **velikosti obce** posledního společného bydliště manželů

Tab. C.3. Manželství soudně rozvedená, rozloučená a prohlášená za neplatná podle **věku manželů a způsobu ukončení manželství**

Tab. C.4. Manželství soudně rozvedená, rozloučená a prohlášená za neplatná podle způsobu ukončení manželství a **dřívějšího rodinného stavu** manželů

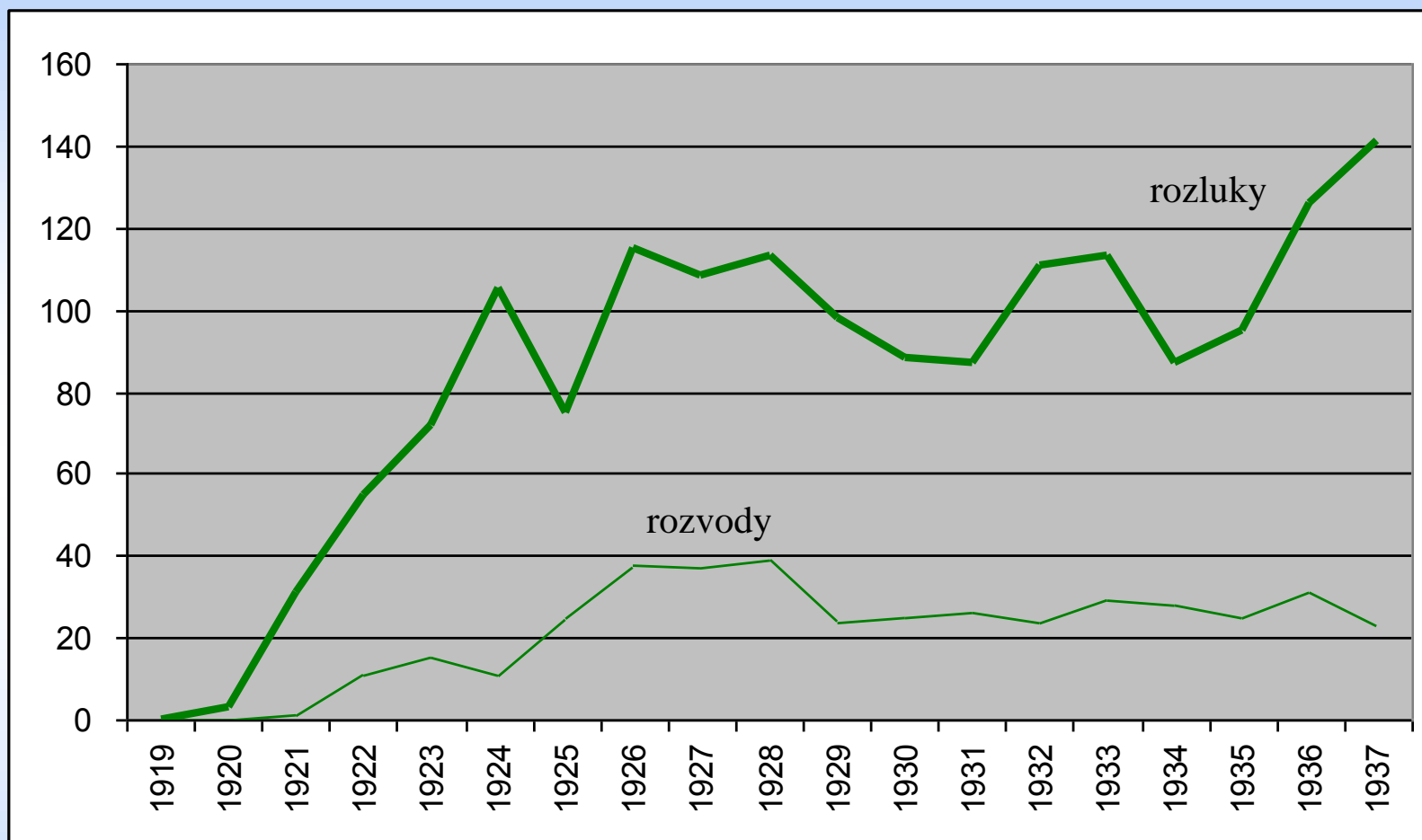
Tab. C.5. Manželství soudně rozvedená, rozloučená a prohlášená za neplatná podle **délky trvání, počtu a stáří živých dětí**

Tab. C.6. Manželství soudně rozvedená, rozloučená a prohlášená za neplatná podle **státní příslušnosti a náboženského vyznání manželů**

Tab. C.7. Manželství soudně rozvedená, rozloučená a prohlášená za neplatná podle **tříd povolání**

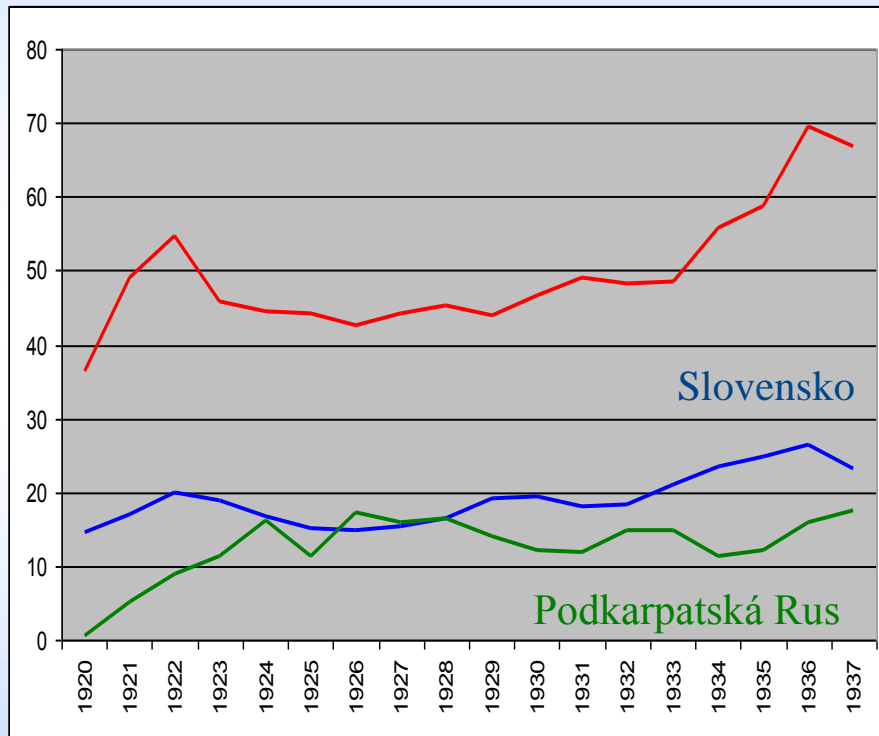
Tab. C.8. Manželství soudně rozvedená v řízení sporném a rozloučená podle **viny a důvodu rozvodu**

Rozluky a rozvody na Podkarpatské Rusi

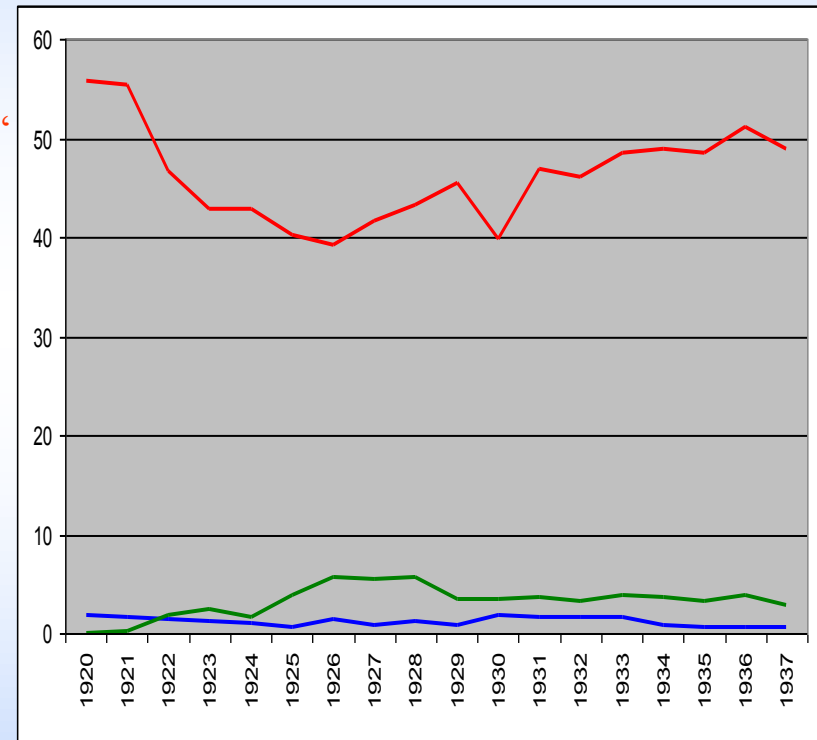
Rozluky a rozvody na 100 tis. obyvatel

rozluky

rozvody

„ČR“

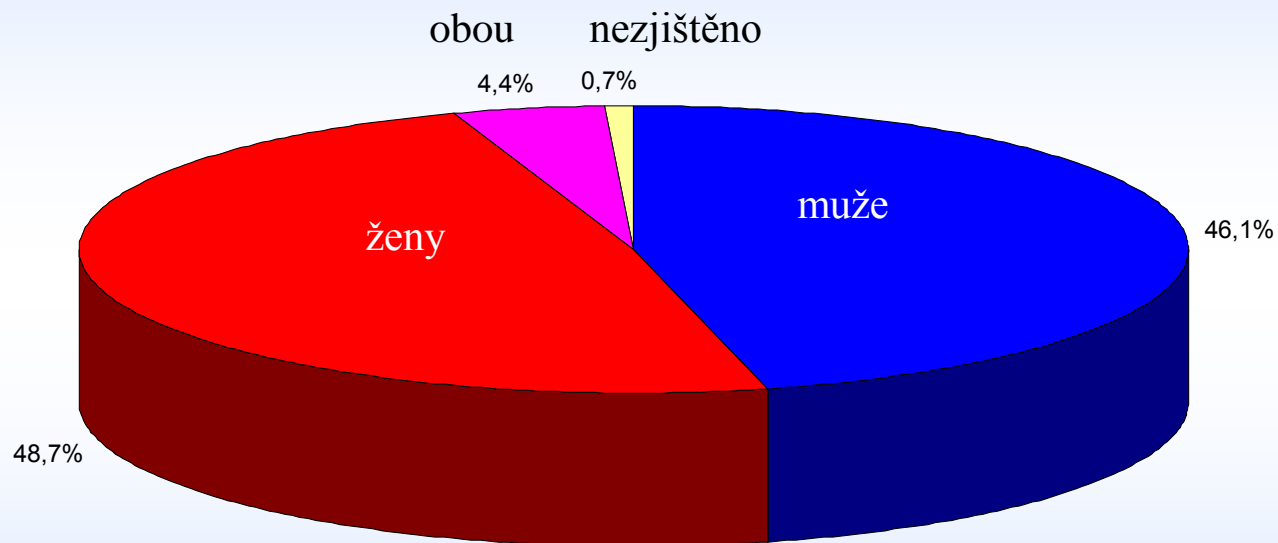
Průměrná doba trvání rozloučených manželství a průměrný počet dětí v nich

	Průměrná doba				Průměrný počet dětí			
	Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko	Podkar- patská Rus	Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko	Podkar- patská Rus
1919	14,92	14,44	8,99	-	0,75	0,72	0,81	-
1920	13,43	13,53	9,32	.	0,87	0,96	0,74	.
1921	12,04	11,87	8,65	8,56	0,85	0,87	0,60	0,69
1922	11,57	11,45	9,69	7,79	0,84	0,88	0,77	0,54
1923	11,28	11,07	10,15	9,07	0,84	0,92	0,67	0,49
1924	11,05	10,99	9,37	8,36	0,87	0,95	0,73	0,46
1925	10,81	10,55	9,07	8,82	0,84	0,89	0,64	0,68
1926	10,09	10,07	9,37	8,86	0,80	0,87	0,66	0,42
1927	10,06	9,99	9,09	8,03	0,79	0,93	0,65	0,41
1928-1930	9,75	9,84	9,20	7,55	0,78	0,87	0,69	0,42
1931-1933	9,81	9,82	9,04	9,19	0,74	0,87	0,68	0,54
1934	9,87	9,93	9,79	8,22	0,76	0,87	0,68	0,65
1935	10,07	9,84	9,84	9,25	0,76	0,83	0,74	0,52
1936	10,02	9,88	9,89	9,13	0,75	0,86	0,66	0,62
1937	10,03	10,20	9,81	9,62	0,75	0,86	0,66	0,62

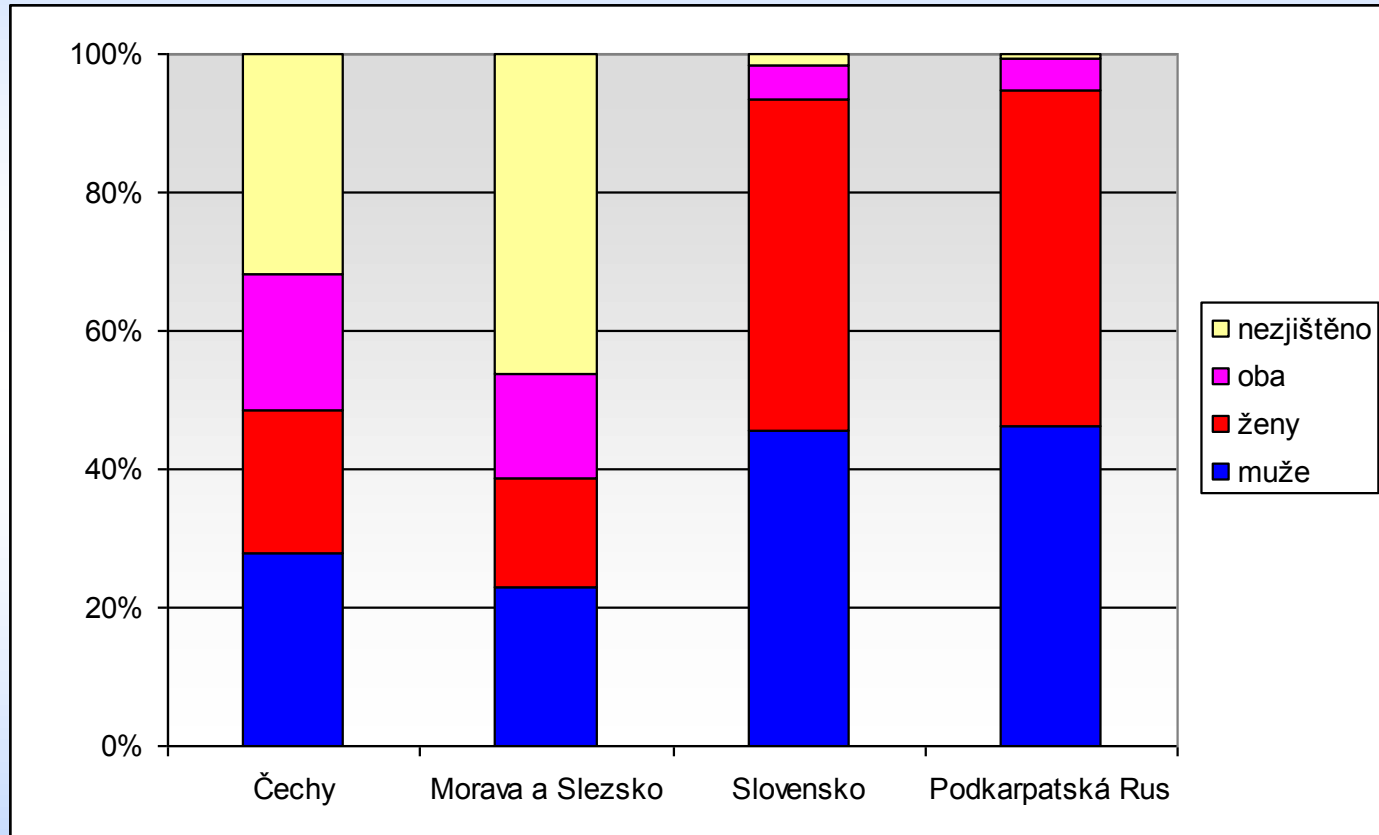
Rozloučená manželství měla na Podkarpatské Rusi v průměru kratší dobu trvání než v ostatních zemích, což souvisí s pozdějším rozšiřováním využití této možnosti ukončení manželství a to hlavně manželstvími mladšími.

Menší průměrný počet dětí v rozloučených manželstvích je možno dát do souvislosti s kratší dobou trvání těchto manželství.

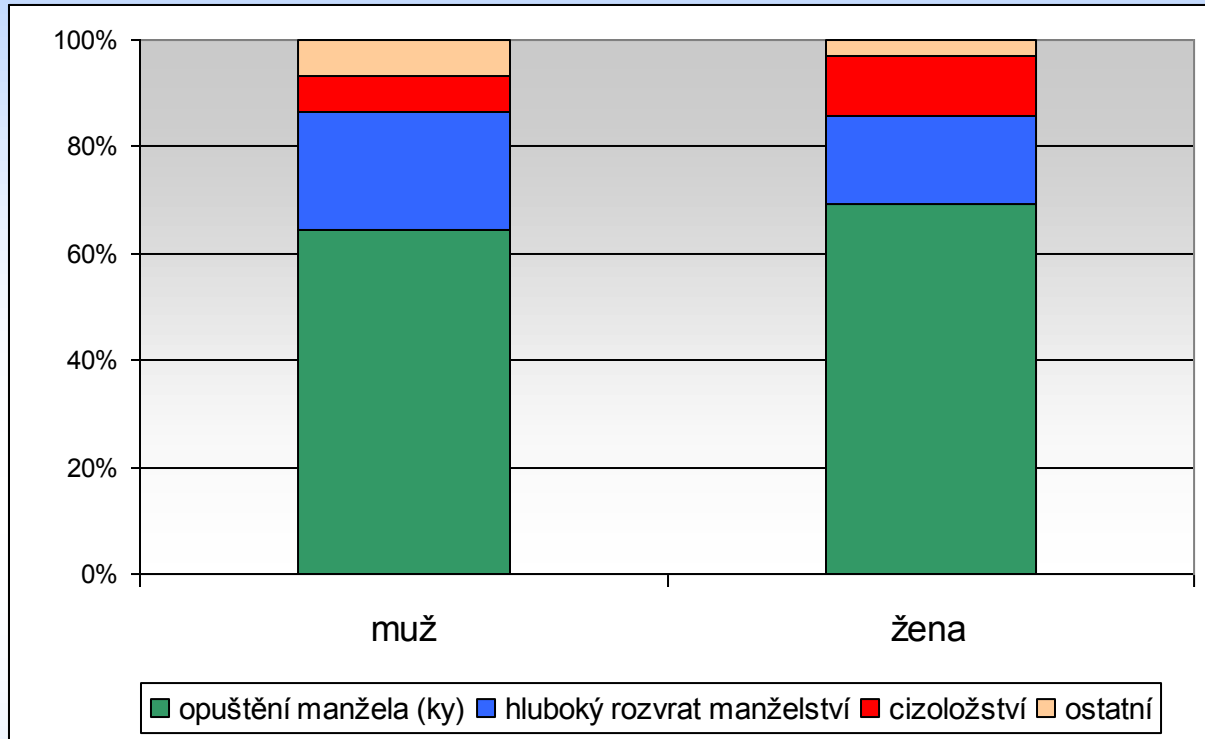
Manželství rozloučená podle viny Podkarpatská Rus 1919-1937

Manželství rozloučená podle viny úhrn za roky 1919 - 1937

Důvody rozloučení manželství

Ostatní:	Odsouzení k trestu žaláře	Nepřekonatelný odpor
	Úklady o život nebo zdraví	Cizoložství a opuštění manžela (ky)
	Zlé nakládání	Cizoložství a zlé nakládání
	Nezřízený život	Cizoložství a nezřízený život
	Duševní choroba neb degenerace	Opuštění manžela (ky) a zlé nakládání
Nakažlivá choroba	Zlé nakládání a nezřízený život	

Narození

D. Narození

Tab. D.1. Narození podle **bydliště matky a místa narození dítěte, pohlaví, vitality a legitimacy**

Tab. D.2. Narození podle **pořadí** a území

Tab. D.3. Narození podle pohlaví, vitality, legitimacy a **velikostní skupiny obce**

Tab. D.4. Narození podle **věku matky**, pohlaví a vitality

Tab. D.5. Narození **v manželství** podle **věku matky a otce**, pohlaví a vitality

Tab. D.6. Narození v manželství podle věku matky a otce, vitality a pohlaví

Tab. D.7. Narození podle legitimacy, pořadí, vitality a pohlaví

Tab. D.8. Narození podle legitimacy, pořadí a věku matky

Tab. D.9. Narození podle pohlaví, vitality a pořadí v manželství

Tab. D.10. Narození v manželství podle pohlaví, vitality, pořadí v manželství a **doby uplynulé od sňatku rodičů**

Tab. D.11. Narození podle legitimacy, pořadí narození, vitality a **doby uplynulé od předchozího porodu**

Tab. D.12. Narození podle legitimacy, pořadí a **počtu dětí zemřelých z tohoto pořadí**

Tab. D.13. Narození podle pohlaví, vitality, legitimacy a **měsíce narození**

Tab. D.14. Narození v manželství podle měsíce, povolání a postavení v povolání otce

Tab. D.15. Narození mimo manželství podle měsíce, povolání a postavení v povolání matky nebo jejího živitele

Tab. D.16. Narození podle legitimacy, pořadí a národnosti matky

Tab. D.17. Narození podle vitality, legitimacy a národnosti otce a matky

Tab. D.18. Narození podle pohlaví, vitality, legitimacy a mateřské řeči matky

Tab. D.19. Narození v manželství podle vitality, pohlaví, a mateřské řeči matky a otce

Tab. D.20. Narození podle vitality, pohlaví, legitimacy a náboženského vyznání

Tab. D.21. Narození v manželství podle pohlaví, vitality, výdělečné činnosti matky, pořadí, povolání a postavení v povolání otce

Tab. D.22. Narození v manželství podle pohlaví, věku otce, vitality, povolání a postavení v povolání otce

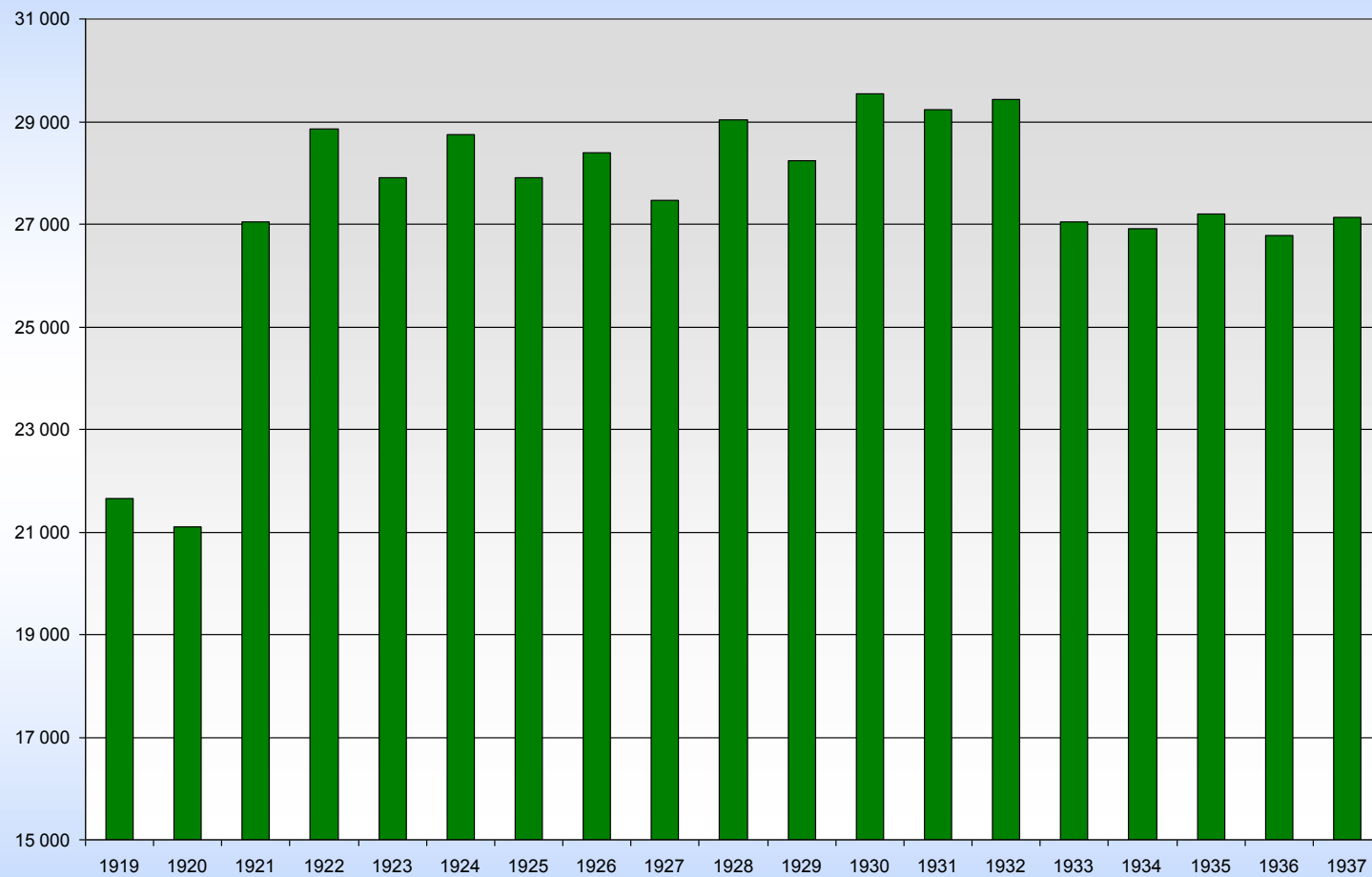
Tab. D.23. Narození mimo manželství podle pohlaví, věku matky, vitality, povolání a postavení v povolání matky

Tab. D.24. Narození mimo manželství podle ekonomické aktivity matky, pohlaví, vitality, pořadí, povolání a postavení v povolání otce

Tab. D.25. Narození a porody víceračat podle vitality, pohlaví a legitimacy

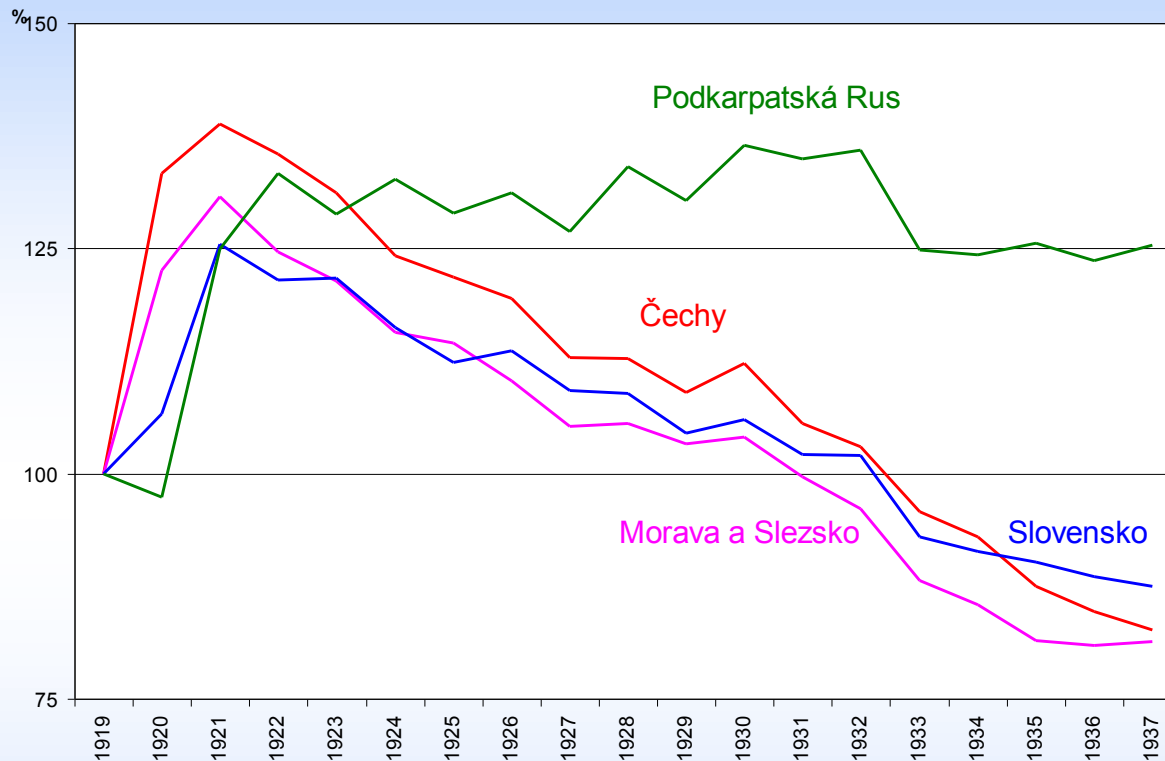
Tab. D.26. Narození podle vitality, legitimacy a pomoci při porodu

Narození na Podkarpatské Rusi

Narození

(průměrný roční počet za roky 1919-1937 = 100 %)

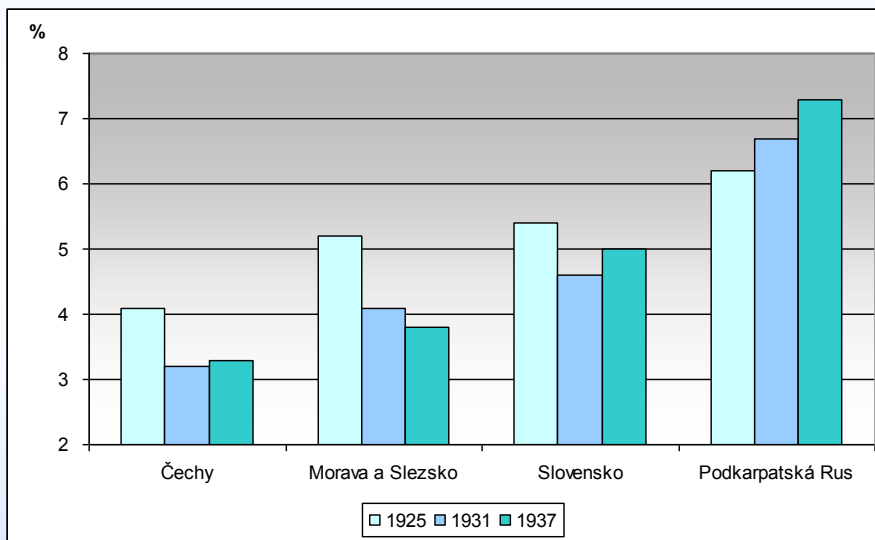
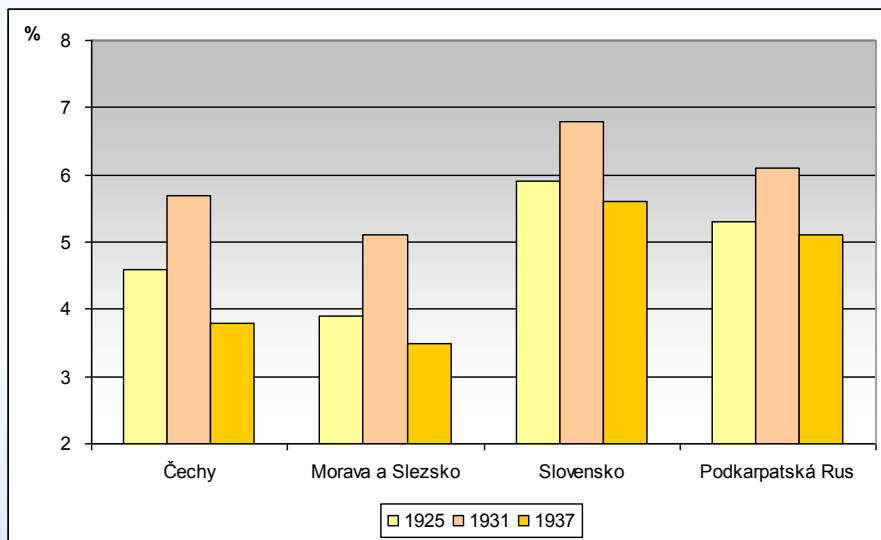

Zatímco Čechy, Morava a Slezsko a Slovensko měly vývoj velmi podobný, Podkarpatská Rus se zásadně odlišovala. Zde se od roku 1922 pravidelně střídaly roky zvýšení a snížení počtu narozených. Výsledkem tohoto vývoje byl v roce 1937 počet narozených téměř shodný s rokem 1921, zatímco v celé ČR došlo za stejné období k poklesu o třetinu.

Podíl narozených ve věku matky

- 19 roků

40 + roků

V průměrném věku matek při narození dítěte nebyl mezi zeměmi podstatnější rozdíl.

Na Podkarpatské Rusi byl ale větší podíl matek jak nízkého (s výjimkou srovnání se Slovenskem), tak vysokého věku.

Mrtvorozenost

(počet mrtvě narozených na 1 000 narozených celkem)

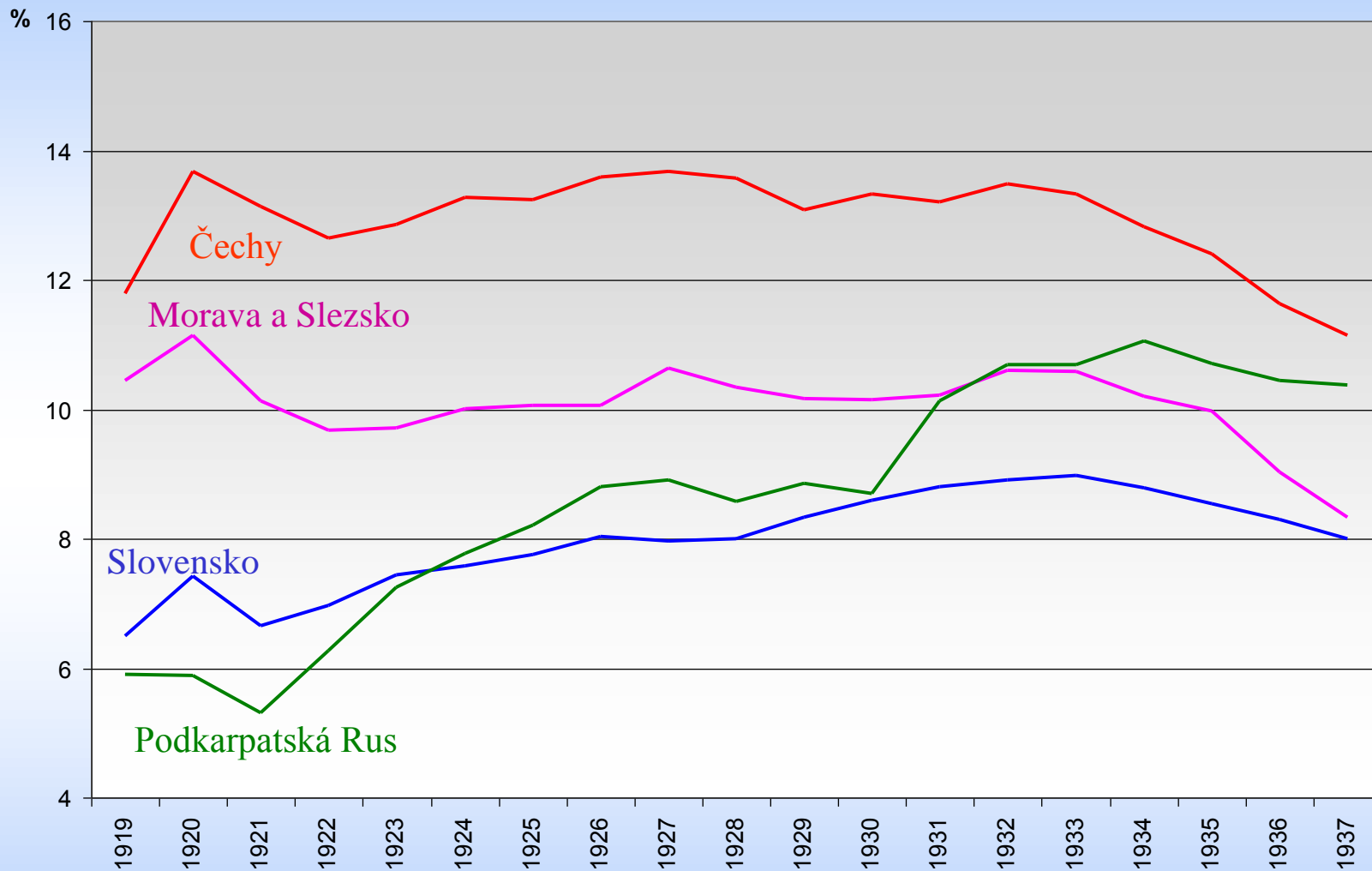

Mrtvorozenost, byla dle vykázaných dat, na Podkarpatské Rusi nejmenší **?!?**

Rozdílný byl však trend; zatímco na Podkarpatské Rusi (a také na Slovensku) se hodnota ukazatele zvyšovala, ve zbývajících dvou zemích klesala.

Jak srovnání hodnot, tak charakter trendů vzbuzují pochybnosti o přesnosti vykázaných počtů mrtvě narozených na Podkarpatské Rusi (ale i na Slovensku).

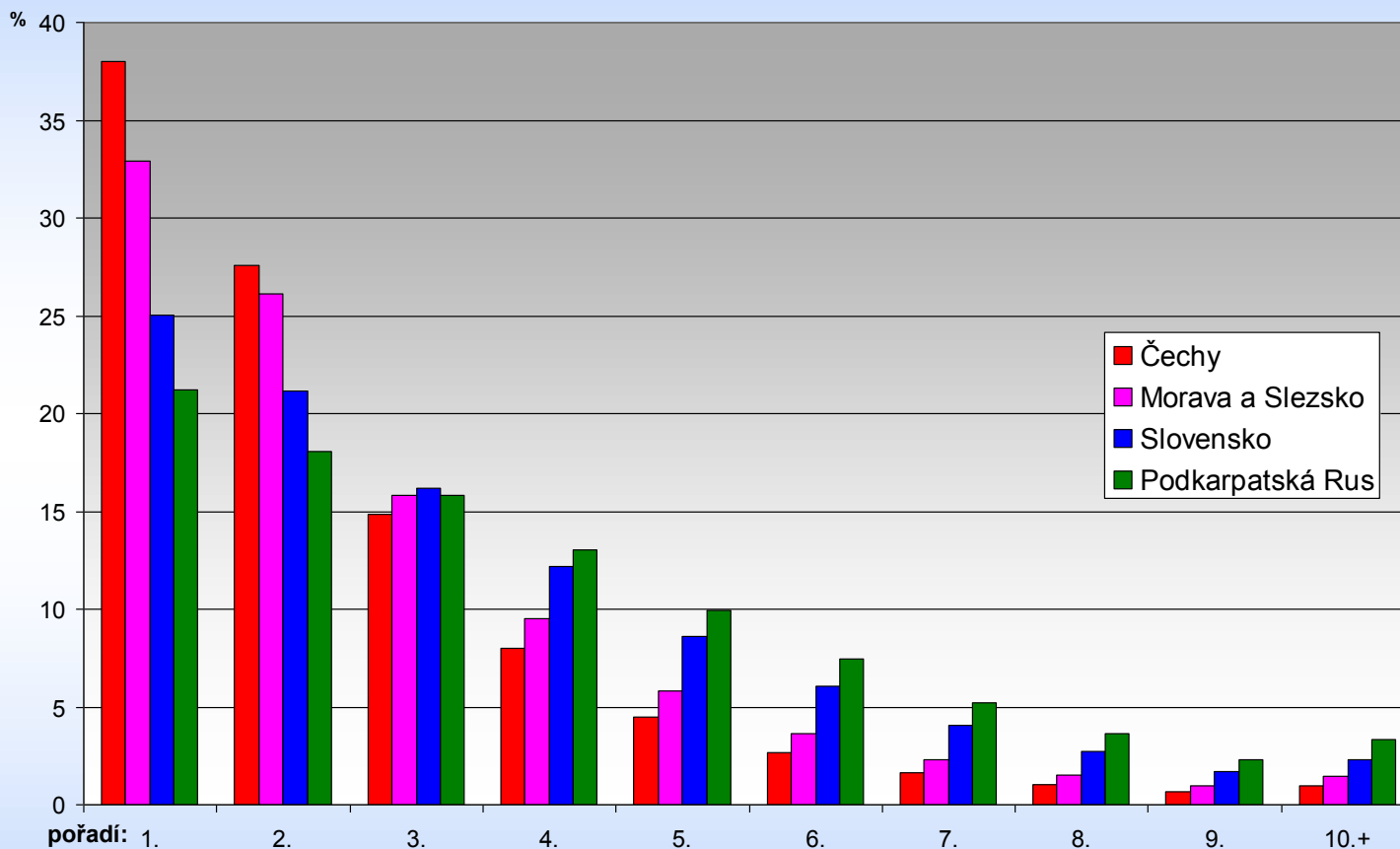
Podíl narozených mimo manželství

Narození v manželství podle pořadí

úhrnné podíly za roky 1925 - 1937

Zemřelí

E. Zemřelí

Tab. E.1. Zemřelí podle [pohlaví](#), [lékařské asistence](#), [místa úmrtí](#), [věku](#) a [území](#)

Tab. E.2. Zemřelí podle [místa úmrtí](#), [pohlaví](#) a [území](#)

Tab. E.3. Zemřelí [do 1 roku](#) podle [legitimity](#), [pohlaví](#), [výživy](#) a [území](#)

Tab. E.4. Zemřelí ve věku 1 a více roků podle [věku](#), [pohlaví](#) a [území](#),
u zemřelých do 5 let podle [legitimity](#)

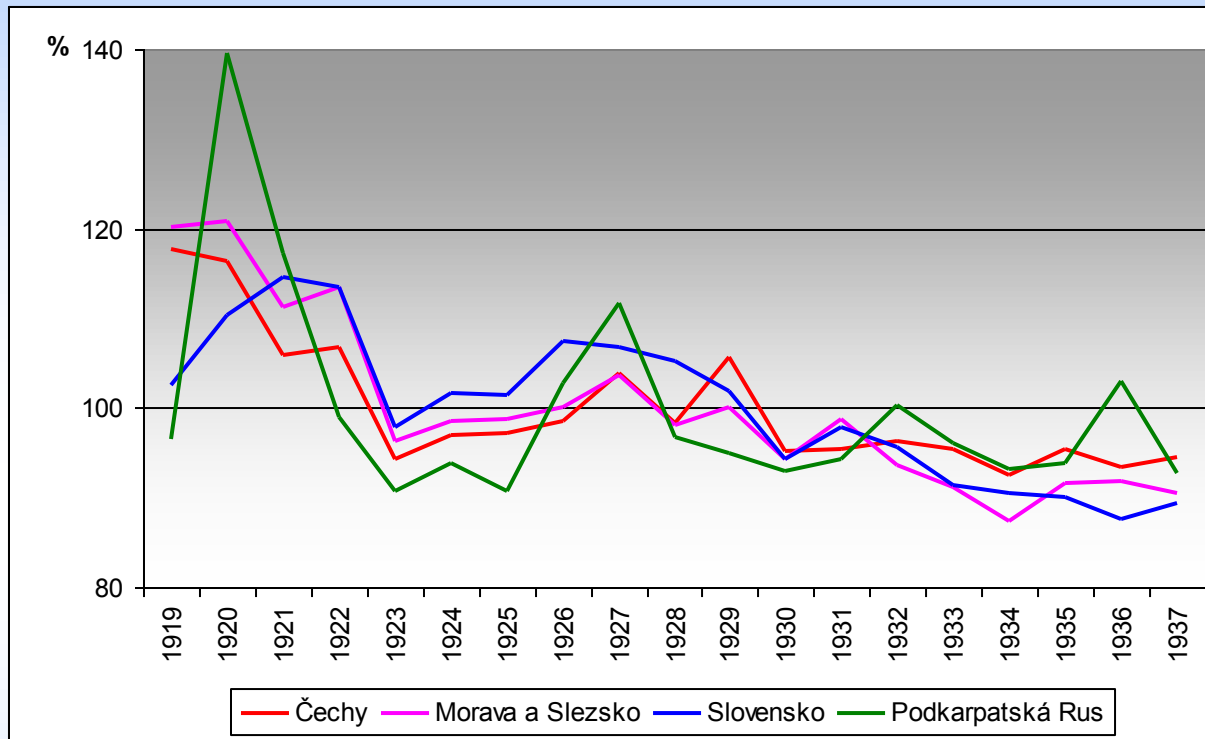
Tab. E.5. Zemřelé [ženy starší 15 let](#) podle [místa úmrtí](#), [počtu dětí](#) a [území](#)

Tab. E.6. Zemřelí podle [rodinného stavu](#), [věku](#) a [pohlaví](#)

Tab. E.7. Zemřelí podle [měsíce úmrtí](#), [věku](#) a [pohlaví](#)

Zemřelí

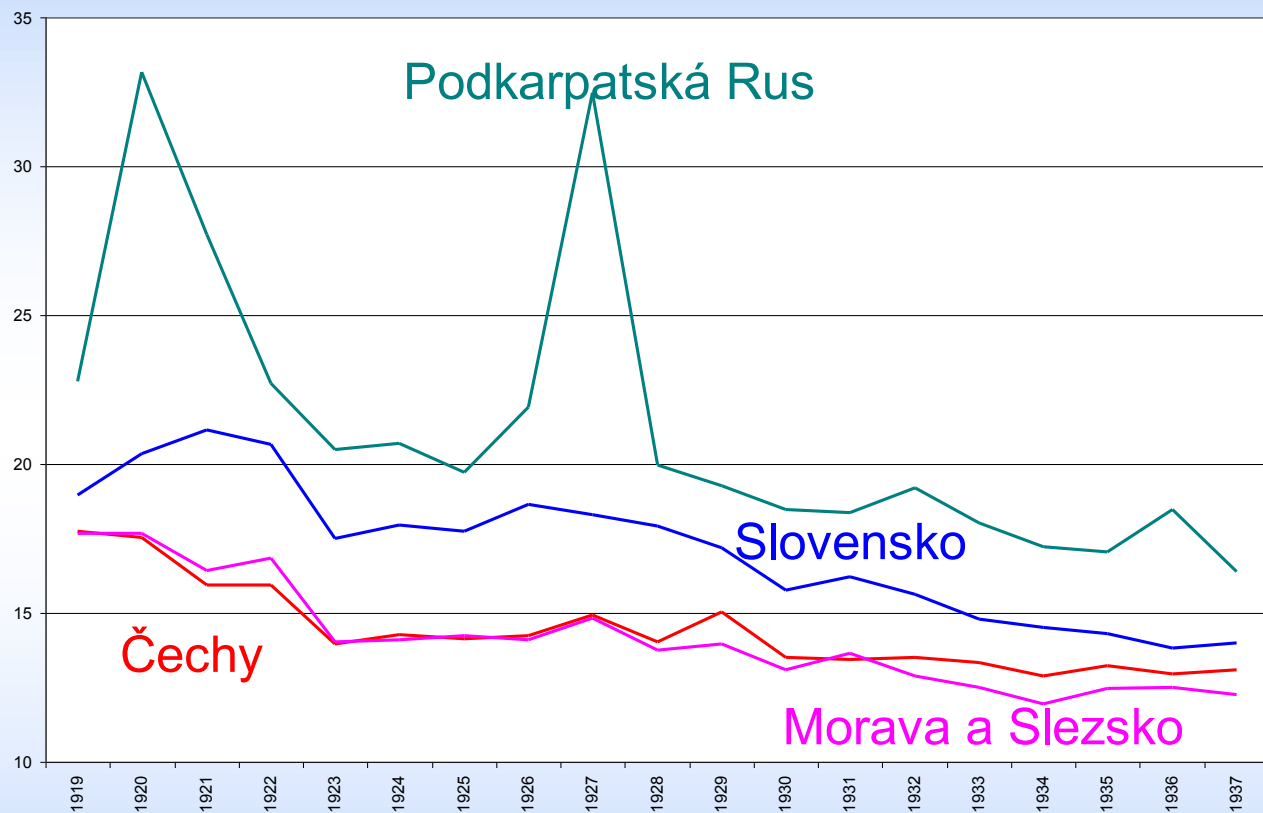
(průměrný roční počet za roky 1919-1937 = 100 %)

I když Podkarpatská Rus měla v hodnoceném časovém úseku vzhledem k nejmenším absolutním počtům zemřelých největší meziroční výkyvy, přesto základní vývojové tendence byly s ostatními zeměmi v zásadě shodné.

Odlišný byl vývoj v prvních třech letech; v roce 1920 byl zde podstatně větší nárůst než v ostatních zemích, v dalších dvou letech byl naproti tomu velký pokles.

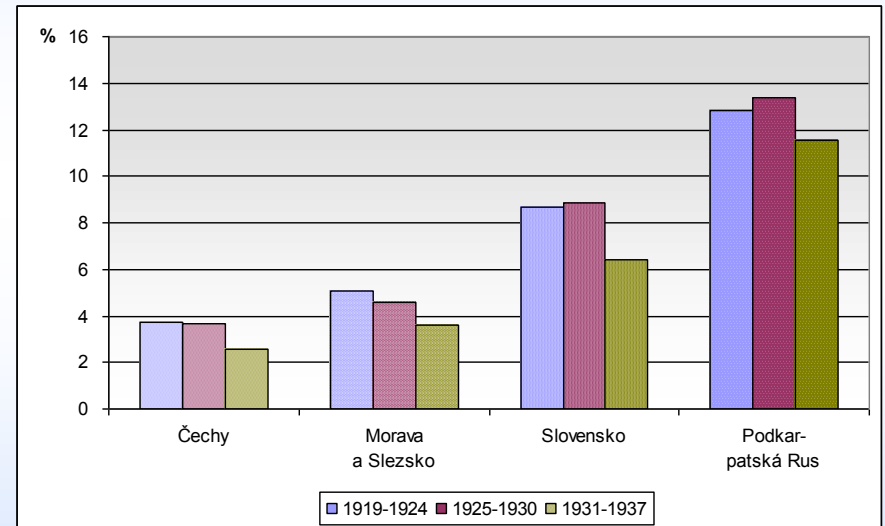
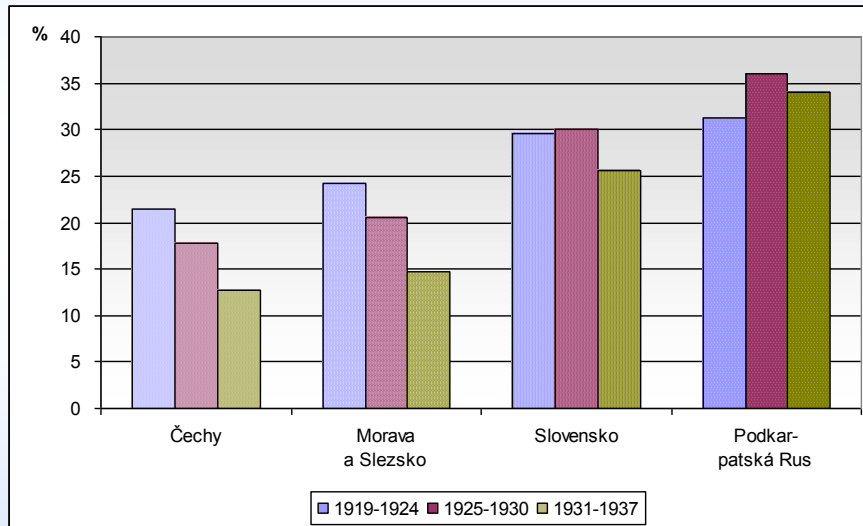
Zemřelí na 1000 obyvatel

Podíl zemřelých ve věku 0 - 4 roků z celkového počtu zemřelých

0 roků

1 – 4 roků

Zemřelí podle příčiny úmrtí

E. Zemřelí podle příčin smrti

Tab. F.1. Zemřelí podle [příčiny úmrtí, pohlaví a území](#)

Tab. F.2. Zemřelí podle příčiny úmrtí, pohlaví a území

Tab. F.3. Zemřelí podle příčiny úmrtí a území

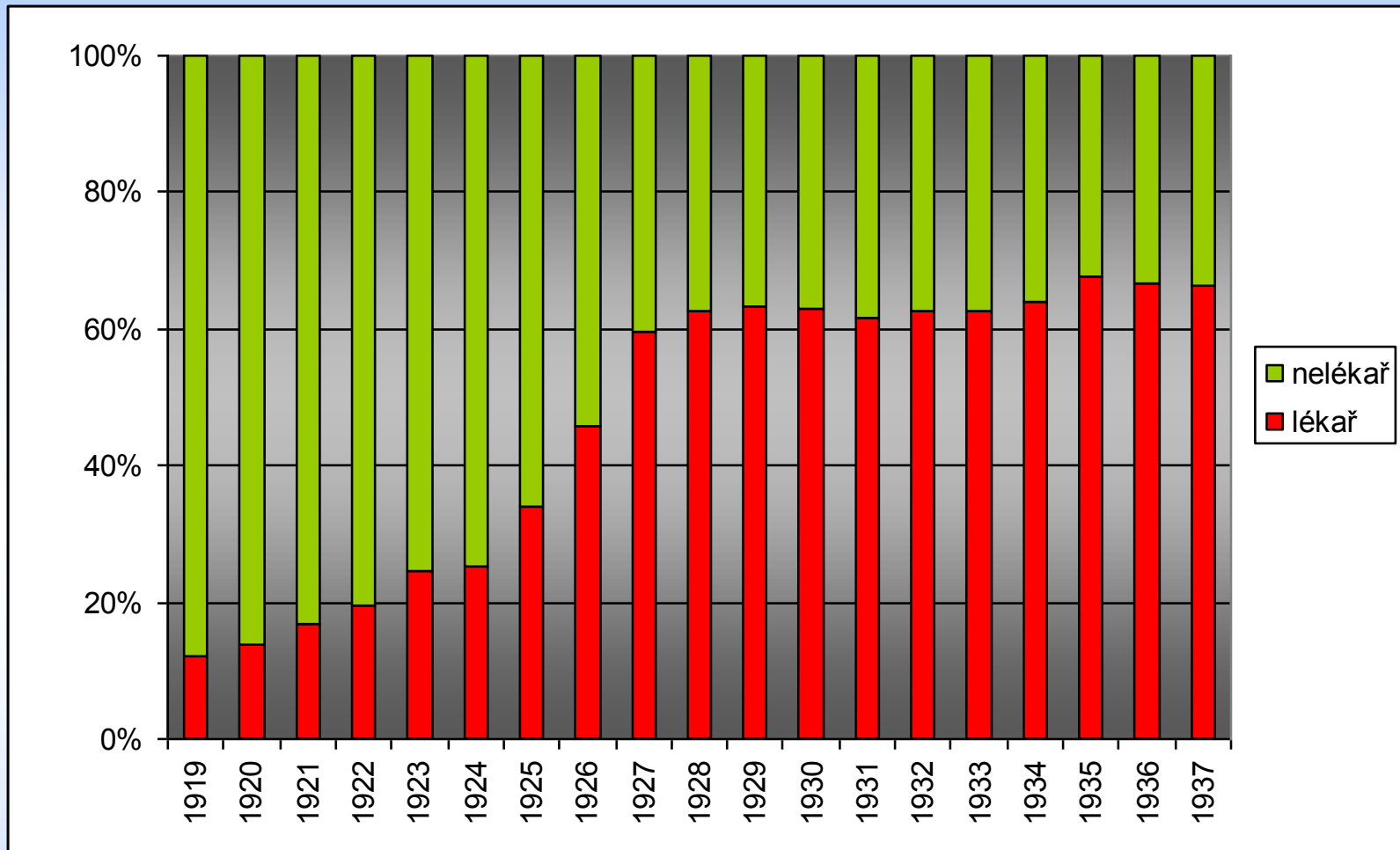
Tab. F.4.-15. Zemřelí podle [podrobné příčiny](#) úmrtí, věku a pohlaví jednotlivě za roky 1919 -1930

Tab. F.16.-22. Zemřelí podle podrobného seznamu příčin smrti, věku a pohlaví jednotlivě za roky 1931-1937

Tab. F.23. Zemřelí podle příčiny úmrtí, [rodinného stavu](#) a pohlaví

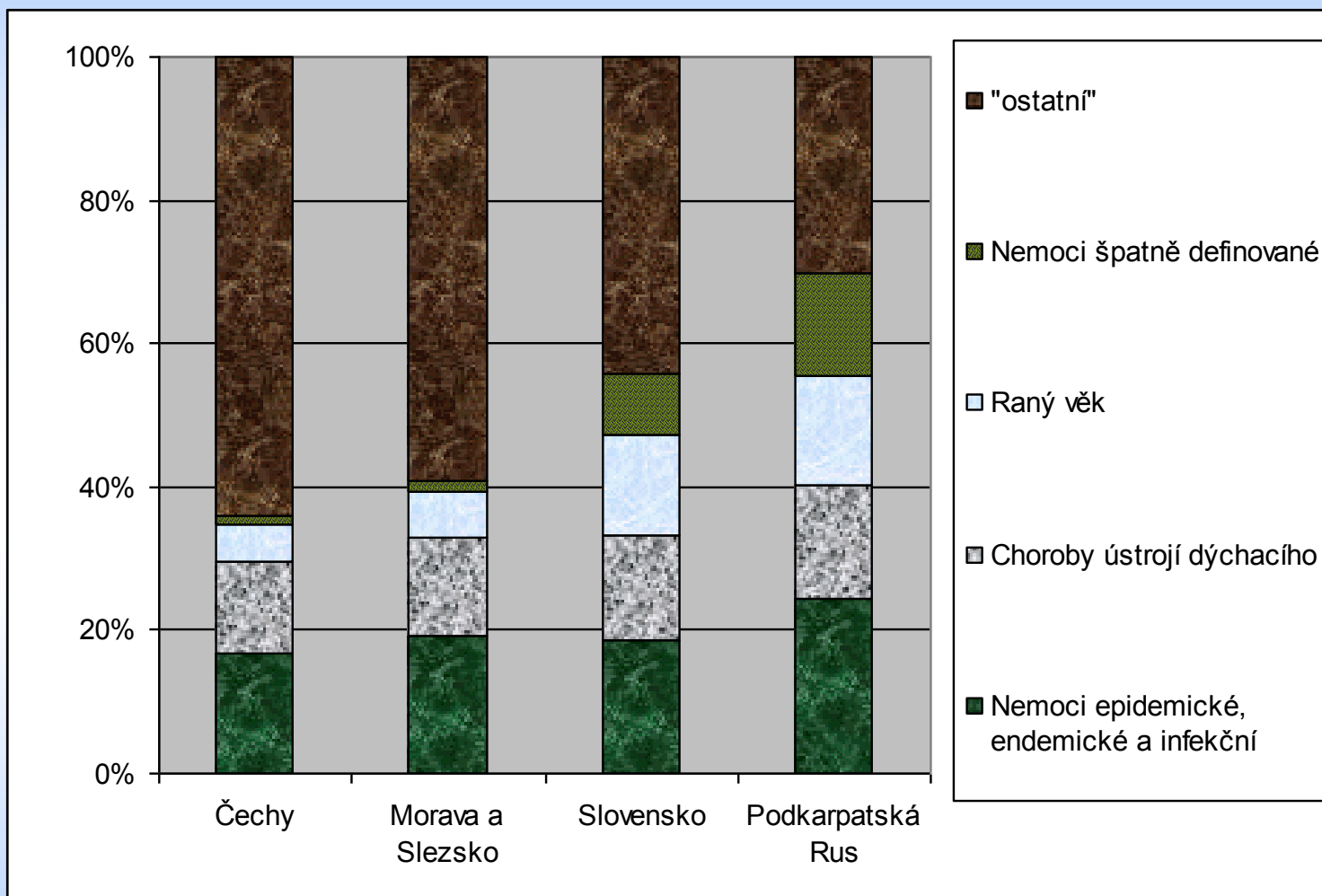

Příčinu úmrtí zjistil

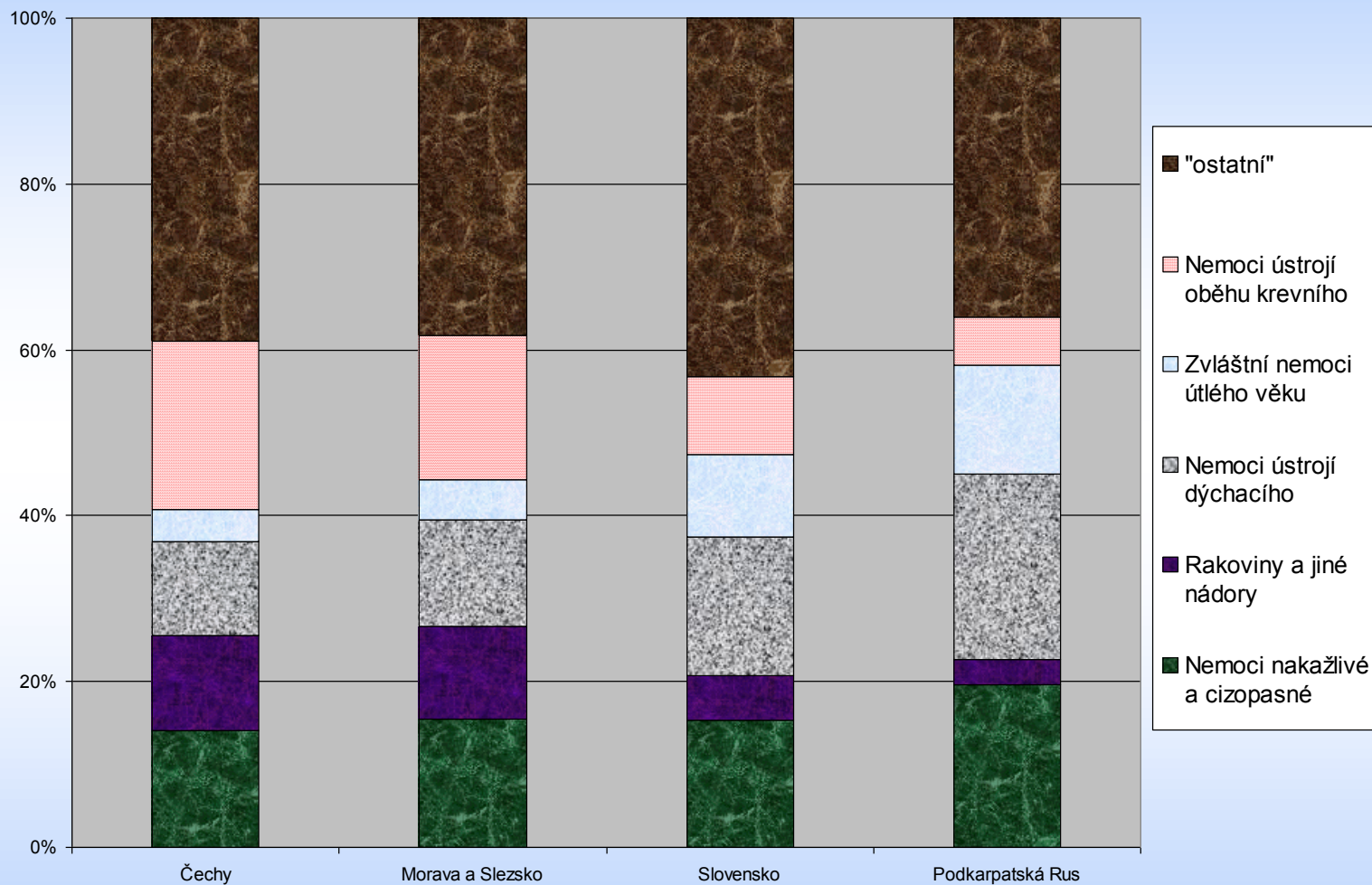

Údaje o tom, kdo zjistil příčinu úmrtí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zjišťovány nebyly, na Slovensku byl podíl úmrtí zjištěných lékařem na počátku období okolo 30 %, na konci období k 70 %.

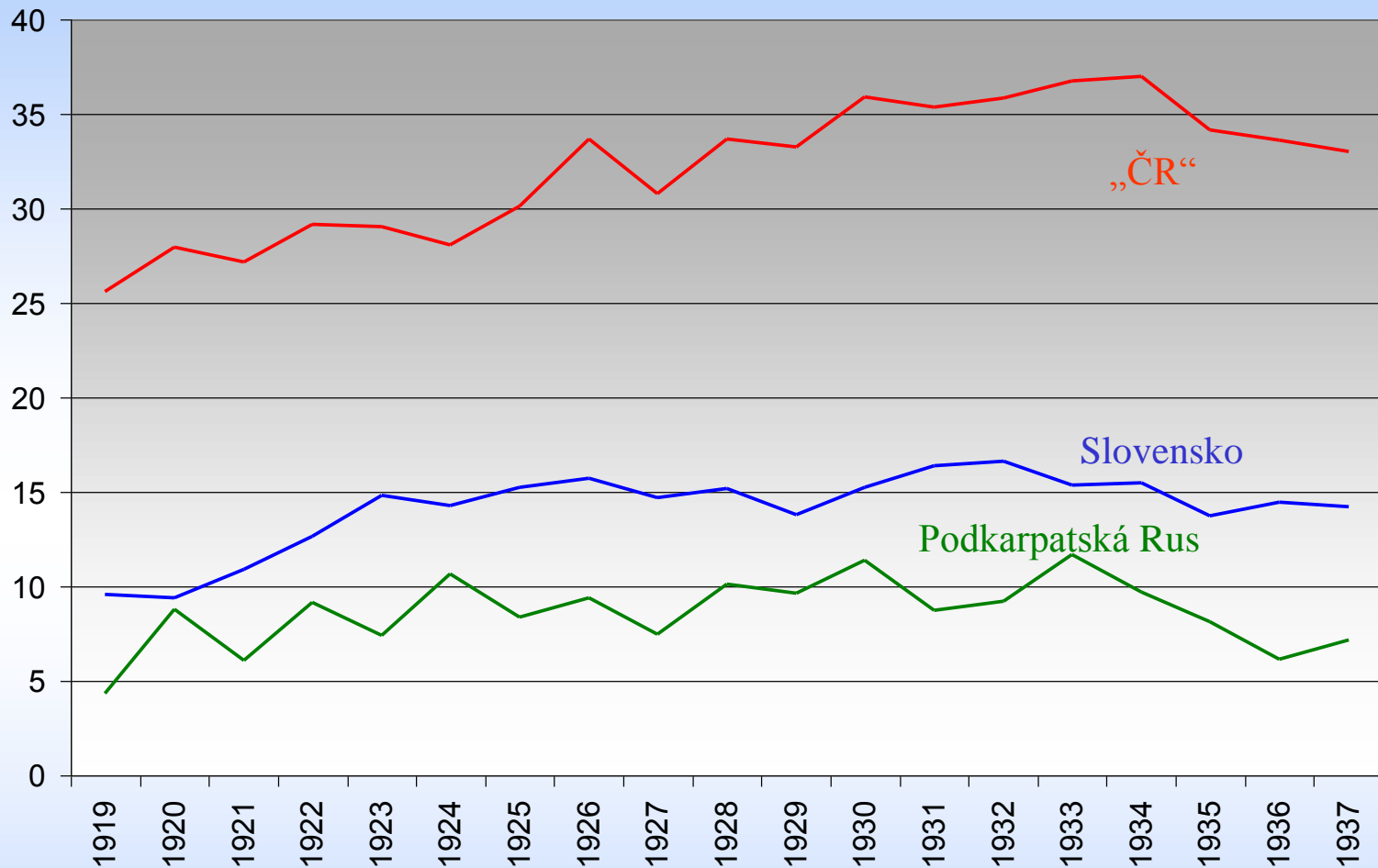
Zemřelí podle skupin příčin úmrtí – úhrn za roky 1919-1930

Zemřelí podle skupin příčin úmrtí – úhrn za roky 1931-1937

Sebevraždy na 100 tis. obyvatel

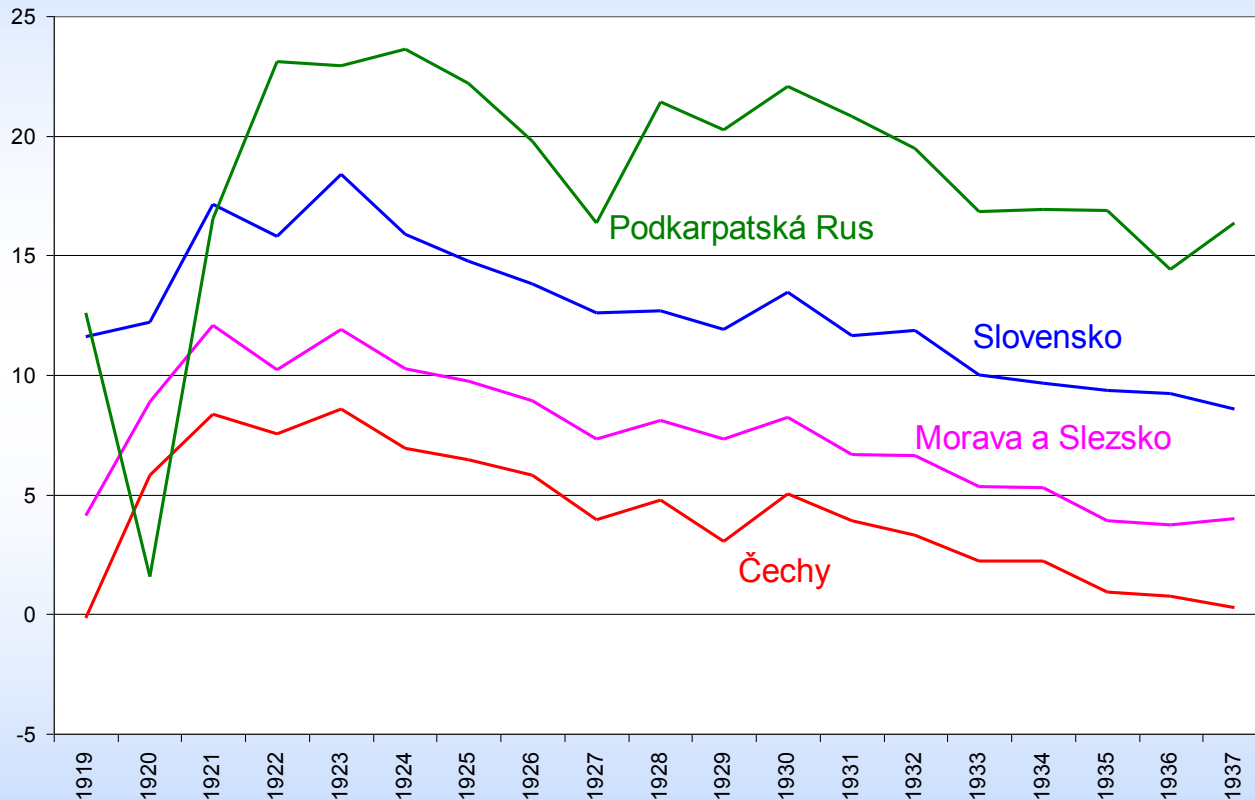
V podílu mužů na celkovém počtu sebevražd nejsou mezi územími zásadnější rozdíly, pohybuje se okolo 73-74 %

Přirozený přírůstek

Přirozený přírůstek, to je převaha živě narozených nad zemřelými, se na Podkarpatské Rusi pohyboval v rozmezí 1 tis. osob (v roce 1920) po 16 tis. (v roce 1930).

S jedinou výjimkou, kterou byl rok 1919 v Čechách, byl přírůstek ve všech let a územích kladný.

V relativním vyjádření (ve vztahu k počtu obyvatel) se hodnota ukazatele v rámci republiky směrem k východu zvyšovala, např. průměrná hodnota za celé období je za Podkarpatskou Rus více jak čtyřnásobná než v Čechách.

Současnost

Nyní je dřívější Podkarpatská Rus jednou z 24 oblastí Ukrajiny.
Nazývá se Zakarpatská oblast (Закарпатська область,
Zakarpattia region, Закарпатская область).

Současný počet obyvatel
Zakarpatské oblasti 1, 255 mil.,
to je 2,5 % celé Ukrajiny.

Národnostní složení dle sčítání 2001

	Počet	Podíl v %
Ukrajinci	1 010 127	80,5
Maďaři	151 516	12,1
Rumuni	32 152	2,6
Rusové	30 993	2,5
Romové	14 004	1,1
Slováci	5 695	0,5
Němci	3 582	0,3
Bělorusové	1 540	0,1
Židi	565	0,05
Poláci	518	0,04
Moldavané	516	0,04

oficiální stránky Státního statistického úřadu Ukrajiny
Державний комітет статистики України

K O N E C

Děkujeme za pozornost